

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

37E JAARGANG

WOENSDAG 27 FEBRUARI 1952

No 1814

COMMISSIE VAN REDACTIE

*Ch. Glasz; H. W. Lambers; J. Tinbergen;
F. de Vries; C. van den Berg (secretaris)*

Redacteur-Secretaris: A. de Wit.

Assistent-redacteur: J. H. Zoon.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË

J. E. Mertens; R. Miry; J. van Tichelen;

R. Vandeputte; F. Versichelen.

*Voor de niet gesigneerde artikelen is de Commissie
van Redactie verantwoordelijk*

INHOUD

	Blz.
Het werkgelegenheidsdebat	148
De Acte van Mannheim blijve plechtanker voor de Nederlandse Rijnvaartpolitiek door <i>Dr W. F. van Gunsteren</i>	149
De Duitse vooroorlogse kapitaalschulden aan Nederland door <i>Mr Dr J. H. F. Bloemers</i> ..	150
Wereldproductie en -handel van zuivelproducten en eieren door <i>Drs G. Greidanus</i>	154
Ingezonden stuk:	
De verenigbaarheid van de Wet Goederenver- voer Binnenscheepvaart met de Rijnvaart- acte door <i>Prof. Mr Dr J. P. A. François</i>	157
Boekbespreking:	
<i>Dr G. J. Kruijer: Suriname en zijn buurlan- den, bespr. door A. H. Ponfoort</i>	157
Aantekening:	
Het Europese kolenvraagstuk	158
De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Januari 1952 door <i>Dr L. Delmotte</i>	159
Geld- en kapitaalmarkt door <i>Drs J. C. Brezet</i>	161
Statistieken:	
Bankstaten	162
Werkloosheid en werkverruiming in Neder- land	162
Wisselkoersen	162
Recente economische publicaties	163

Dezer dagen

vergadering van de Organisatie van het Noord-Atlantisch Pact te Lissabon. Voor de buitenstaander niet ongelijk aan de gemankeerde zonsverduistering: een indrukwekkende gebeurtenis achter wolken verborgen. Volgens de slotcommuniqué's heeft men bemerkt dat er groei is.

De Ministers van Financiën zullen er waarschijnlijk meer van doen weten, wanneer de financiële consequenties van de concretisering van het besprokene naar buiten moeten komen. Men zit in een tweetandige klem, omdat een mededeling, dat men niet best vordert, te ontmoedigend, een mededeling, dat men best vordert te bemoedigend zou werken ten opzichte van degenen, die men het defensiedoel als noodzaak van grote inspanning voor ogen moet houden.

In de klem zit, wie zou anders verwachten, de Franse Regering. Een voorstel tot aanvaarding der glijdende loonschaal is door de Kamer aanvaard, waarbij de beschermingsstukken, in de vorm van wachttermijnen waarop de Regering had gehoopt, zijn weggenomen. De zaak kan thans gaan glijden. De voor de financiering noodzakelijke belastingvoorstellen zijn nog niet door de volksvertegenwoordiging geschoven. De Franse voorkeur bij het kunstrijden gaat naar de vrije stijl, niet naar de verplichte figuren.

Beklemd zit ook het Britse Ministerie. De begrotingsdatum, eerst in een avalanche van aanvangskracht naar voren verschoven, is thans een week teruggedet. Is de tweede ronde der versoberingen zo tegengevallen naar inspanning, dat men over de derde een langere tijd moet maken? Veel verschil kan het niet inhouden, want men zal de rit moeten beëindigen; wel zullen de kreten langs de kant des te schelfer en harder worden. Groot-Brittannië gaat een zware gang.

Is Nederland uit de klem? De voorraad aan valuta is boven de twee milliard gestegen; volgens voorlopige cijfers zal de betalingsbalans over 1951 in evenwicht zijn geweest. Geen goed-geoeffende economist kan het bij deze zinsnede laten zitten; de evenwichtsvraag is niet los te denken van het peil, waarop evenwicht werd bereikt. Daarover is thans te doen.

De Regering heeft, mede bij monde van de Minister van Economische Zaken, een aantal maatregelen aangegeven, waardoor zij hoopt het werkloosheidscijfer in enkele maanden tot honderdduizend te zien dalen. Het zijn projecten van verschillende aard, de financiële en fiscale zijde van het economisch leven is nog niet in geding gebracht.

Het is goed, dat er wat gebeurt. Goed ook, dat de Regering duidelijk heeft doen uitkomen, dat een nationale economie als de Nederlandse niet is te vrijwaren tegen eventuele krachtige bewegingen in het internationale economisch leven. Hoezeer de moderne economist ook geboeid is door de maatschappelijke organisatievormen en hun invloed op het nationaal inkomen, hij blijft de wet van vraag en aanbod kennen.

HAV BANK - SCHIEDAM
COLLECTIEVE
PENSIOEN-VERZEKERING

ASSOCIATIE CASSA

KASSIERSINSTELLING

OPGERICHT IN 1806

REKENING-COURANT EN GIRO

HEERENGRACHT 179 • AMSTERDAM-C

diversen

Van particulier te koop Ford '48, in pr. st., goed onderh., pr. banden, 1 op 9, 4-deurs, met nat. bewijs, oliegebruik normaal. Kerklaan 115-119, Rijswijk, Z.-H.

Transitozaak, goede persp., zoekt deelgen. m. f 100.000.-. Br. onder no. E.S.B. 9-3, Bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

Te koop van part. aan part. weg. aansch. kl. wagen, Amer. Ford, V 8 1949, vierdeurs Sedan, kleur staalblauw, uitgerust met radio, kachel, spotlight, rolhoes. In zeer goede staat, prijs f 5250. Elke keuring toegestaan. Randenbroekerweg, 3. Tel. 4068, Amersfoort.

R. MEES & ZONEN

ANNO 1720

Bankiers & Assurantie-Makelaars

ROTTERDAM

's-Gravenhage, Delft, Schiedam, Vlaardingen,
 Amsterdam (alleen Assurantie)

Nationale Handelsbank, N.V.

Amsterdam — Rotterdam — 's-Gravenhage

Alle Bank- en Effectenzaken

BERICHT

Leden van het Nederlandsch Economisch Instituut en abonné's van „Economisch-Statistische Berichten” wordt hierbij beleefd verzocht, voor zover zij ons geen formulier voor automatische afschrijving inzonden en hun contributie, resp. abonnementsgeld voor het jaar 1952 nog niet remitteerden, de ons verschuldigde bedragen zo spoedig mogelijk te voldoen door storting op onze postgirorekening no 8408 of op onze rekening bij de R. Mees & Zoonen, alhier.

Nederlandsch Economisch Instituut.

met papier geïsoleerde kabels
 voor zwakstroom en sterkstroom

koperdraad en koperdraadkabel

kabelgarnituren, vulmassa en olie

NK F
N.V. NEDERLANDSCHE KABELFABRIEK
DELFT

DE ARTIKELEN VAN DEZE WEEK

Het werkgelegenheidsdebat.

In „E.-S.B.” van 13 Februari jl. werd gesteld, dat een vakkundige behandeling van de werkloosheidsverschijnselen vereist is. De Regering heeft tijdens het werkgelegenheidsdebat in de Tweede Kamer de gelegenheid gehad een beleid te verdedigen, dat aan deze eis ongetwijfeld voldoet. De door de Minister van Economische Zaken gegeven analyse zou in hoofdzaak aldus kunnen worden geparafraseerd, dat er een ongelukkige samenloop is van de seizoentop met een nasleep van te sterke beperking der bouwvergunningen in het midden van 1951 en een langzamer op gang komen van de militaire opdrachten dan aanvankelijk verwacht was. Daarom mag ook worden aangenomen, dat herstel niet lang op zich zal laten wachten. De therapie ligt opgesloten in de analyse. Zij blijkt ditmaal niet al te moeilijk te zijn. Het bouwprogramma wordt weer opgevoerd en meer openbare werken worden uitgevoerd dan na de drastische verlaging van verleden jaar was voorzien. Intussen blijkt toch wel, dat het manoeuvreren met de voor deze sferen kenmerkende langdurige productieprocessen toch nog minutieuzer voorbereiding zou verlangen om de werkgelegenheid naar wens te reguleren.

Dr W. F. VAN GUNSTEREN, De Acte van Mannheim blijve plechtanker voor de Nederlandse Rijnvaartpolitiek.

In de laatste weken is, ook van officiële Nederlandse zijde, menig woord gesproken, dat als ondermijnend ten aanzien van de Acte van Mannheim moet worden aangemerkt. Bij de behandeling van de begroting van zijn Departement voor 1952 in de Tweede Kamer verklaarde de Minister van Verkeer en Waterstaat, dat het in de bedoeling ligt op de Rijn vrachtminima te bepalen en te bewerkstelligen door middel van vrachtquoten. Het fixeren van vrachten en het voorschrijven van goederenverdelingsregelingen is onverenigbaar met de tekst en de historische interpretatie van de Acte. Inmiddels is men een volgende phase ingetreden met het Protocol omtrent een afspraak tussen de Nederlandse Minister van Verkeer en Waterstaat en zijn Westduits ambtgenoot. Uit dit Protocol is o.a. op te maken, dat de Nederlandse Minister geneigd is de in West-Duitsland tot stand gebrachte „Ordnung” als rechtmatig te erkennen. Ter gelegenheid van de behandeling van de Wet Goederenvervoer Binnenscheepvaart verklaarde de Minister buitenlanders vrij van Nederlandse regelingen op de Nederlandse Rijn; nu verklaart hij Nederlanders onderworpen aan Duitse regelingen op de Duitse Rijn. Verruiming van bewegingsvrijheid wordt nagestreefd en ook ten dele verkregen. De vraag is echter, of zij niet te duur wordt gekocht. Een vergroting van de mogelijkheden voor Nederlanders in het binnen-Duitse verkeer — hoezeer ook nodig en gewenst — ten koste van een deel van Nederlandse rechten in de Rijnvaart is niet toelaatbaar en zal later altijd ook van commercieel standpunt een slechte ruil blijken te zijn.

Mr Dr J. H. F. BLOEMERS, De Duitse vooroorlogse kapitaalschulden aan Nederland.

Nederland bezat vóór 1940 omvangrijke kapitaalbeleggingen in Duitsland, naar de toestand van 1939 geraamd op ca f 1,5 mrd. Over het verloop der Nederlandse kapitaalvorderingen op en beleggingen in Duitsland na 1939 zijn, afgezien van enige zeer globale cijfers, eigenlijk nimmer min of meer exacte gegevens van Nederlandse zijde gepubliceerd. Een preciese opgave van de samenstelling van ons Duits bezit, voor zover deze bij de Nederlandse instanties bekend mocht zijn, is in ieder geval achterwege gebleven. In dit artikel onderwerpt schrijver daarom de officiële Duitse gegevens, welke overgelegd zijn ter gelegen-

heid van de te Londen gehouden inleidende besprekingen over het probleem der Duitse vooroorlogse buitenlandse schulden, aan een beschouwing.

Drs G. GREIDANUS, Wereldproductie en -handel van zuivelproducten en eieren.

De wereldmelkproductie heeft zich de laatste jaren, als gevolg van het herstel van de vooroorlogse veestapel, gunstig ontwikkeld: in enkele landen van West-Europa werd eind '50 reeds het niveau bereikt, dat onder het E.R.P. voor 1952/53 was begroot. De toeneming van de melkproductie werd voor het grootste deel aangewend voor productie van boter. De wereldboterproductie lag eind 1950 nog 13 pCt beneden het vooroorlogse peil. De wereldkaasproductie, welke gedurende de oorlogsjaren niet noemenswaardig is gedaald, bedroeg in 1950 30 pCt meer dan in 1938. De wereldproductie van melkproducten lag de laatste jaren op een peil, dat hoger lag dan vóór de oorlog. De wereldexport verdubbelde sinds 1938. De productie van eieren nam de laatste jaren eveneens sterk toe. In de meeste landen ligt zij reeds op het vooroorlogse peil.

— SOMMAIRE —

Le débat sur l'emploi.

Dans l'„E.-S.B.” du 13 février dernier on expose que les symptômes de chômage doivent être traités avec compétence. Durant les débats sur l'emploi dans la 2e Chambre le gouvernement a eu l'occasion de défendre une politique qui satisfait sans doute à cette exigence.

Dr W. F. VAN GUNSTEREN, Que l'Acte de Mannheim reste la base de la politique néerlandaise en matière de navigation rhénane.

L'Acte de Mannheim subit une menace progressive les derniers temps. Les milieux officiels néerlandais également ont prononcé, les dernières semaines, des paroles qui sapent les principes mêmes de l'Acte. L'auteur attire, dans cet article, l'attention sur quelques points d'une importance fondamentale et ayant des conséquences pratiques qui peuvent mener loin.

Mr Dr J. H. F. BLOEMERS, Les dettes d'avant-guerre de l'Allemagne aux Pays-Bas.

Aux Pays-Bas on n'a jamais publié, sauf quelques chiffres globaux, des données plus ou moins exactes sur les créances en capitaux et les investissements néerlandais en Allemagne après 1939. Dans cet article l'auteur examine les données officielles qui ont été produites lors des pourparlers préparatoires à Londres relatifs au problème des dettes étrangères allemandes d'avant-guerre.

Drs G. GREIDANUS, La production mondiale et le commerce des produits laitiers et des oeufs.

La production mondiale du lait s'est développée favorablement les dernières années; dans quelques pays de l'Europe occidentale on atteignit à la fin de l'année 1950 le niveau que l'E.R.P. avait prévu pour les années 1952—1953. En 1950 la production mondiale du beurre a dépassé de 30 p.c. la production de 1938. La production mondiale des produits laitiers se situait, les dernières années, à un niveau plus élevé qu'avant la guerre. L'exportation mondiale a doublé depuis 1938. La production des oeufs a augmenté considérablement les dernières années. Dans la plupart des pays elle frise le niveau d'avant guerre.

Het Werkgelegenheidsdebat

In een vorige beschouwing¹⁾ stelden wij, dat een vakkundige behandeling van de werkloosheidsverschijnselen die de laatste tijd meer dan wenselijk, hun kop hebben opgestoken, vereist is. Inmiddels heeft het werkgelegenheidsdebat in de Tweede Kamer plaats gehad, dat door de interpellatie van de heren Nederhorst en Stapelkamp is uitgelokt. De verontrusting van velen heeft uitdrukking gevonden; de — niet steeds zeer mededeelzame — Regering heeft de gelegenheid gehad een beleid te verdedigen, dat aan de hierboven geformuleerde eis van vakkundigheid ongetwijfeld voldoet.

In het bijzonder het evenwichtige en krachtige betoog van de Minister van Economische Zaken, die ook de juiste woorden wist te vinden voor de menselijke zijde van het vraagstuk, heeft de interpellanten zowel als de overgrote meerderheid der Kamerleden daarvan overtuigd. De Minister zal ook hun, die daaraan begonnen te twijfelen, de zekerheid hebben kunnen geven, dat er toch werkelijk iets veranderd is sedert de jaren dertig. Constaterende, dat de werkloosheid thans 165.000 mannen omvat, terwijl een normale werkloosheid van 90.000, overeenkomende met 3 pCt der beoepsbevolking, geen ongerustheid behoeft te wekken, heeft Z.E. in uitzicht gesteld, dat tegen 1 Mei een niveau van 100.000 moet kunnen worden verwacht en dat een verbetering van de situatie met 65.000 man-jaren werkgelegenheid zal worden nagestreefd.

Bij zijn analyse stelde de bewindsman in het licht, dat er uiteraard een seizoencomponent in onze werkloosheid van vandaag schuilt en dat het feit van grote betekenis is, dat er geen internationale conjunctuurdaling is. Dit maakt het voor de Regering zeker minder moeilijk dan wanneer een zodanige inzinking er wel zou zijn geweest. Want tegen internationale conjunctuurinzinkingen kan slechts een land met kracht optreden, dat over belangrijke deviezenreserves beschikt. De analyse, die de Minister verder gaf, zou in hoofdzaak aldus kunnen worden geparafraseerd, dat er een ongelukkige samenloop is van de seizoentop met een nasleep van te sterke beperking der bouwvergunningen in het midden van 1951 en een langzamer opgang komen van de militaire opdrachten dan aanvankelijk verwacht was. Daarom mag ook worden aangenomen, dat herstel niet lang op zich zal laten wachten.

Juist het feit, dat men van regeringszijde niet geschroomd heeft streefcijfers te noemen voor de verbetering gedurende de eerste maanden, zal een riem onder veler hart geweest zijn. Bij de bespreking in 1950/51 van de werkgelegenheidsnota's van de Regering was het toch voor verschillende deskundigen een teleurstelling, dat — hoezeer dat voor een klein land begrepen kan worden — onze Regering niet meende te moeten tegemoetkomen aan het uitdrukkelijk verzoek van de

Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties om algemene streefcijfers t.a.v. de werkgelegenheid bekend te maken. Thans blijkt men, nadat de concrete situatie behoorlijk geanalyseerd was, voor de onmiddellijk voor ons liggende periode een toezegging in deze trant verantwoord te hebben geacht, hetgeen niet zal nalaten psychologisch gunstig te werken.

De therapie ligt opgesloten in de analyse. Zij blijkt ditmaal niet al te moeilijk te zijn. Het bouwprogramma wordt weer opgevoerd — in feite was de Minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting reeds maanden zeer actief — en meer openbare werken worden uitgevoerd dan na de drastische verlaging van verleden jaar was voorzien. „W en V” en „V en W” werken hier samen.

Intussen blijkt toch wel, dat het manoeuvreren met de voor deze sferen kenmerkende langdurige productieprocessen toch nog minutieuzer voorbereiding zou verlangen om de werkgelegenheid naar wens te reguleren.

Naast de zo juist genoemde algemene trekken vertoont het beeld vele detail-nuances. Gevallen van bijzondere aard doen zich voor in de sigarenindustrie, de textielnijverheid en de landbouw, alsmede in bijzondere streken van het land. Zolang niet een proces van omschakeling naar plaats en beroep kan hebben door-gewerkt — en daar is een zekere tijd voor nodig — zal men door bijzondere maatregelen van tijdelijke aard tegemoet kunnen komen aan deze gevallen.

Uiteraard kunnen slechts beperkte middelen voor deze doeleinden aan de algemene landsmiddelen worden onttrokken. Er moet een aansporing overblijven voor alle betrokkenen om hun heil elders te zoeken. En de maatregelen, die dit laatste bevorderen, zijn te prefereren boven het alleen-maar steunen. Woningbouw in streken waar een tekort aan arbeiders is als gevolg van woningnood is één voorbeeld. Het contingent dezer woningen wordt verhoogd. Ontwikkelingswerken in de speciale onderontwikkelde gebieden vormen een ander voorbeeld. Ook zij zullen worden versneld, al zijn er hier voor het lopende jaar enge grenzen. Voor de sigarenindustrie zal dan een accijnsverlaging worden voorgesteld aan onze Benelux-partners.

Het is juist — wegens zijn principiële betekenis willen wij daarbij nog even stilstaan —, dat een met België en Luxemburg overeengekomen belastingtarief niet als bij voorbaat onveranderlijk wordt voorgesteld, een tendentie die men wel eens aantreft. Essentieel is het overleg, niet een onveranderlijkheid.

Het Kamerdebat heeft daarnaast nog ettelijke andere onderwerpen bestreken, zich bewegende tussen huurverhoging en Russische boompjes. Wat het echter zijn betekenis heeft verleend was de inderdaad vakkundige ontleding, in getallen en met een concrete doelstelling, door een Minister die daarbij kon voortbouwen op eigen wetenschappelijk werk.

1) „E.-S.B.” van 13 Februari j.l., blz. 113.

De Acte van Mannheim blijve plechtanker voor de Nederlandse Rijnvaartpolitiek

De discussie tussen Prof. Jhr Mr W. J. M. van Eysinga en Prof. Mr Dr J. P. A. François over de verhouding tussen de Wet Goederenvervoer Binnenscheepvaart en de Rijnvaartacte in dit blad ¹⁾ heeft dit laatste stuk weer in het midden van de belangstelling geplaatst. En terecht, want dit tractaat geraakt de laatste tijd in toenemende mate in gevaar. Ondanks velerlei lippendienst is ook van officiële, Nederlandse zijde in de laatste weken menig woord gesproken, dat als ondermijnend ten aanzien van de Acte moet worden aangemerkt.

Het is daarom van belang thans niet meer te lang bij de Wet Goederenvervoer Binnenscheepvaart stil te staan, doch het licht op groter gevaaren voor de Acte te doen vallen.

Het is niet te ontkennen, dat de Minister van Verkeer en Waterstaat van goeden wille is en voortdurend de bedoeling heeft de Acte van Mannheim te ontzien. Deze bedoeling kwam tot uitdrukking in de Derde Nota van Wijzigingen op bovengenoemd wetsontwerp, waarbij de wet niet toepasselijk werd verklaard op binnenschepen van buitenlanders op de wateren, vallende onder de Acte van Mannheim 1868.

Van praktische betekenis is deze bepaling niet, daar buitenlanders aan deze vaart niet plegen deel te nemen en evenmin te verwachten is, dat Nederlandse Rijnvaarders hier bijzondere belangen zullen krijgen. De bepaling is echter van bijzonder belang in principieel opzicht.

De Minister verklaart hiermede tweërlei: in de eerste plaats, dat geen Rijnoverstaat regelingen voor buitenlanders kan vaststellen op de onder het tractaat vallende stroom en voorts, dat aan iedere Staat het recht blijft om op eigen grondgebied nadere regelen voor eigen onderdanen te geven.

Met het laatste punt hebben de heren Van Eysinga en François zich bezig gehouden.

Hoeveel ook voor de argumentatie van Prof. François ²⁾ te zeggen moge zijn, zo moet daarnevens worden opgemerkt, dat de Rijnvaartacte alle Rijnvaarders in een internationale gemeenschap heeft geplaatst, waarin allen gelijke rechten en gelijke verplichtingen hebben. Deze internationale gemeenschap vraagt niet alleen verplichtingen, doch beschermt ook degenen, die aan haar zorg zijn toevertrouwd. Deze bescherming geschiedt in deze internationale gemeenschap zonder onderscheid van nationaliteit. Nederlandse onderdanen, krachtens hun handelingen behorend tot deze internationale gemeenschap, hebben recht op bescherming in deze kring en kunnen niet door regelen van een enkele Staat — ook niet van hun eigen Staat — achtergesteld worden bij andere internationale Rijnvaarders, die met hen aan de rechten en de verplichtingen van de Acte van Mannheim zijn onderworpen.

Hopelijk zal de Nederlandse jurisprudentie ook op dit punt ³⁾ weldra de grenzen van de Nederlandse wetgever bepalen.

De discussie Van Eysinga-François heeft dit voordeel gehad, dat Prof. François in zijn argumentatie heeft doen blijken in vraagpunten, rakend andere belangen dan die van Nederlanders op Nederlandse wateren, geen twijfel te willen laten omtrent de juistheid van de opvatting van Prof. Van Eysinga, alsmede van die van Prof. Anema, zoals die is gebleken bij de behandeling van het wetsontwerp, regelende het vervoer van goederen met binnen-

schepen, in de Eerste Kamer der Staten-Generaal op 30 October 1951 (Handelingen 29). Hiermede was reeds voor het Arrest van de Hoge Raad van 25 Januari 1952 door een jurist van het Ministerie van Buitenlandse Zaken de onrechtmatigheid van de zgn. Stop bij Lobith vastgesteld.

Sindsdien is echter de bedreiging van de Acte uitgebreid op punten van principieel veel groter betekenis en ditmaal met praktische gevolgen, die zeer ver kunnen reiken.

Bij de behandeling van de begroting van zijn Departement voor het jaar 1952 in de Tweede Kamer der Staten-Generaal verklaart de Minister van Verkeer en Waterstaat, dat het in de bedoeling ligt op de Rijn vrachtminima te bepalen en te bewerkstelligen door middel van vrachtquoten (Vergadering van 28 November 1951 — Handelingen 685). Indien nu iets met de tekst en de historische interpretatie van de Acte onverenigbaar is, dan is het wel het fixeren van vrachten en het voorschrijven van goederenverdelingsregelingen. Het waren juist de door deze elementen gekenmerkte toestanden, welke in 1815 in Wenen door de voorganger van het Tractaat van Mannheim werden opgeruimd. Geen jurist kan de Minister de illusie geven zijn hierboven aangegeven bedoeling te realiseren zonder in flagrante strijd te komen met het mede door Nederland gesloten tractaat.

Inmiddels is men een volgende phase ingetreden met het Protocol omtrent een afspraak tussen de Nederlandse Minister van Verkeer en Waterstaat en zijn Westduitse ambtgenoot. De „Deutsche Verkehrszeitung“ van 8 Januari 1952 licht ons omtrent dit protocol in en maakt de inhoud openbaar.

Nadat in de preambule beleefd de Acte van Mannheim is vermeld, wordt onder andere het volgende vastgesteld:

- 1e. de Ministers spreken zich tezamen voor het „Ordnungsprinzip“ op de Rijn uit;
- 2e. het binnen-Duitse verkeer blijft voor Nederlanders in de tegenwoordige omvang „gestattet“;
- 3e. de vrijheid van Nederlanders in het grensoverschrijdend verkeer blijft „beibehalten“;
- 4e. een paritaire commissie zal de omvang van de uitbreiding van het binnen-Duitse verkeer nader vaststellen.

Ad 1.

Men kan zich een ordening denken, welke verenigbaar is met de Acte; de meeste vormen zullen echter in strijd zijn met de Acte. Zeker is dit het geval met de „Ordnung“, welke de Minister in de Tweede Kamer der Staten-Generaal op 28 November 1951 zeide na te streven en welke blijkens Duitse uitlatingen van die zijde zeer wordt begeerd. Alles hangt hier af van de mate van ordening. Het geven van deviezenvoorschriften is nog iets anders dan het invoeren van een „tour de rôle“-bevrachting in de stijl van vroegere gilden. Ten aanzien van de Acte zweeft deze „Ordnung“ van Bremen dus nog voorshands.

Ad 2.

De uitdrukking „gestattet“ wijst er op, dat wij hier met een Duitse handelspolitieke concessie en niet met een voor allen gelijk recht hebben te doen.

Ad 3.

Ook de uitdrukking „beibehalten“ wijst op een toestand, die als gevolg van bijzonder overleg is ontstaan en toegelaten, doch niet wordt erkend op grond van een algemeen erkende vrijheid.

Ad 4.

De hier bedoelde handelspolitieke verruiming erkent tevens een beperking in rechte.

¹⁾ Zie „E.-S.B.“ van 5 December 1951, 9 en 30 Januari 1952; voorts ook het artikel van Mr K. Vonk over dit onderwerp in „E.-S.B.“ van 20 Februari 1952.

²⁾ „De verenigbaarheid van de Wet Goederenvervoer Binnenscheepvaart met de Rijnvaartacte“ door Prof. Mr Dr J. P. A. François in „E.-S.B.“ van 9 Januari 1952.

³⁾ Op een ander, niet minder gewichtig punt deed zij dit in hoogste instantie in het arrest van de Hoge Raad van 25 Januari 1952.

Voorts is uit het protocol op te maken, dat de Nederlandse Minister geneigd is de in West-Duitsland tot stand gebrachte „Ordnung” als rechtmatig te erkennen; Nederlanders dienen zich — aldus het protocol — naar deze „Ordnung” te voegen.

Hiermede is de Minister echter binnen enkele weken een ander standpunt toegedaan dan hij in de Staten-Generaal ter gelegenheid van de behandeling van de Wet Goederenvervoer Binnenscheepvaart innam. Toen verklaarde hij buitenlanders vrij van Nederlandse regelingen op de Nederlandse Rijn; nu verklaart hij Nederlanders onderworpen aan Duitse regelingen op de Duitse Rijn.

De goede bedoeling van de Minister ten aanzien van de Nederlandse Rijnvaart blijkt evenwel uit het Protocol van Bremen onmiskenbaar. Verruiming van bewegingsvrijheid wordt nagestreefd en ook ten dele verkregen. De vraag is echter, of zij niet te duur wordt gekocht. Een vergroting van de mogelijkheden voor Nederlanders in het binnen-Duitse verkeer — hoezeer ook nodig en gewenst — ten koste van een deel van Nederlands rechten in de Rijnvaart is niet toelaatbaar en zal later altijd ook van commercieel standpunt een slechte ruil blijken te zijn.

Indien men zich ten aanzien van de bovengenoemde punten distancieert van de rechtsbescherming, welke de Acte van Mannheim kan verlenen, en inlaat op een handelspolitieke discussie, kan men zijn verwachtingen niet hoger stellen dan in een handel van geven en nemen is te verwachten. In de handelspolitiek geldt nu eenmaal het „do ut des”. In de Rijnvaart heeft de Nederlandse Minister van Verkeer en Waterstaat voorts maar weinig te

geven en daarentegen veel te behouden. Dit behouden kan wellicht door het recht, doch het heeft weinig kans buiten het recht om. Te vertrouwen op eigen kracht in plaats van op het recht is voorts voor een kleine staat als Nederland geen reële basis. Hoe kunnen de kleine staten in de internationale gemeenschap zich anders trachten te handhaven dan door het recht?

Tegenover West-Duitsland zal Nederland in de toekomst handelspolitiek en commercieel de zwakkere blijven; het vele, dat het in de Rijnvaart heeft te beschermen, zal het met meer succes in samenwerking met derden op de weg van het recht, dan alleen staande, vertrouwend op politieke bekwaamheid en economische kracht, kunnen behouden.

Nederland, van ouds sterk aangewezen op dienstbetoon aan het buitenland, zal van de nieuwe mogelijkheden, gelegen in de liberalisatie van het handelsverkeer en de integratie van Europa, gebruik moeten maken om een bedreigde positie weer veilig te stellen. Dit is veiliger dan afhankelijk te zijn van de gunst van een machtige buurman.

Voor de Rijnvaart kan dan naast een gebruik van de liberalisatie van het handelsverkeer en de komende integratie van West-Europa beschikt worden over de rechtsbescherming van de Acte van Mannheim. Nederland moet dan echter zelf overtrekking van de Acte nalaten en niet meer vertrouwen op handelspolitiek overleg dan op zijn recht. Verliest Nederland zelf het vertrouwen in dit recht, dan kan het zich later bezwaarlijk in internationale kring gaan beroepen op dit recht.

Rotterdam.

W. F. VAN GUNSTEREN.

De Duitse vooroorlogse kapitaalschulden aan Nederland

Het is een algemeen bekend feit, dat Nederland vóór 1940 omvangrijke kapitaalbeleggingen in Duitsland bezat, welke naar de toestand van 1939 geraamd werden een bedrag van ca f 1,5 mrd te belopen. Over het verloop der Nederlandse kapitaalvorderingen op en beleggingen in Duitsland na 1939 zijn eigenlijk nimmer min of meer exacte cijfers van Nederlandse zijde gepubliceerd. Wel is eens in 1946 door Prof. S. Posthuma medegedeeld, dat het rendement van ons nog aanwezige kapitaalbezit in Duitsland te stellen is op f 30 à 40 mln per jaar, wel heeft de Minister van Buitenlandse Zaken in een op 19 Juli 1949 aan de Tweede Kamer overgelegde nota betreffende het Duitse vraagstuk gesteld, dat naar Rijksmarkwaarde van 1938 gerekend ons kapitaalbezit in Duitsland totaal ca RM 1.670 mln bedraagt, samengesteld uit RM 1.130 mln deelnemingen, RM 300 mln effecten en uit RM 239 mln onroerende goederen, van welke waarden ca RM 1.300 mln in West-Duitsland zou uitstaan, doch bij deze zeer globale cijfers is het dan ook gebleven. Een exacte opgave van de samenstelling van ons Duitse bezit, voor zover deze bij de Nederlandse instanties bekend mocht zijn, is in ieder geval achterwege gebleven.

Het schijnt daarom van belang kennis te nemen van de officiële Duitse gegevens, welke overgelegd zijn ter gelegenheid van de in de zomer van 1950 te Londen gehouden inleidende besprekingen over het probleem der Duitse vooroorlogse buitenlandse schulden. Deze gegevens betreffen uitsluitend de in de vorm van effecten en vorderingen jegens het buitenland lopende verplichtingen en zijn dus veel beperkter dan het van Nederlandse zijde genoemde totale bedrag. Het valt daarbij op, dat er al zeer weinig overeenstemming bestaat tussen het aan de Tweede Kamer medegedeelde bedrag en de zeer nauwkeurig gespecificeerde Duitse cijfers. Deze Duitse cijfers zijn door de „Bank deutscher Laender” in September 1950 verzameld naar de stand der schulden op 30 Juni 1950; zij zijn dus ruim anderhalf jaar oud, zodat de bedragen, vermeld in de

tabel der bestaande rente-achterstanden, dienovereenkomstig moeten worden verhoogd.

Bij de berekening der schulden zijn buiten beschouwing gelaten de schulden, die geringer zijn dan DM 1.000 of RM 1.000, hetgeen, naar de ervaring heeft geleerd, tot een verhoging van maximaal 5 pCt van het berekende totale bedrag moet leiden. Voorts bestaat er een aantal onzekere elementen in de berekeningen. Ten aanzien van de binnenlandse leningen bestaat de mogelijkheid, dat de debiteur daarvan niet bekend is met het feit, dat stukken in handen van het buitenland zijn. Bij de in het buitenland uitgegeven leningen moet een voorbehoud worden gemaakt ten aanzien van plaats gevonden hebbende aflossingsbetalingen aan de „Konversionskasse”, ten aanzien van de vóór en tijdens de oorlog geschied zijnde inkoop van obligaties, die echter nog niet tot formele schulddelging heeft geleid alsmede ten aanzien van het zich nog in Duitsland bevindende of verloren gegane bestand van zodanige bonds, zulks in alle gevallen omdat de „Wertpapierbereinigung” in Duitsland nog niet is afgesloten. Verder zullen niet meer als schulden door de Duitse debiteuren zijn aangegeven de verplichtingen, waarvan de debiteur aanneemt, dat het zijn crediteur op de een of andere wijze mogelijk is geweest verhaal en daarmee voldoening van zijn vordering te vinden, terwijl daarnevens ook Duitse schulden zonder voorkennis of medeweten van de debiteur intussen door regres op Duits buitenlands vermogen geheel of ten dele reeds zijn voldaan, zodat deze in de opgaven ten onrechte zijn opgenomen. Te denken is bijv. aan het op 7 November 1951 in Engeland gepubliceerde plan tot verdeling van het als vijandelijk vermogen in beslag genomen Duitse vermogen in Engeland, waarbij een bedrag van £ 15 mln tot verdeling zal komen, waaruit de Engelse crediteuren van Duitsland een uitkering op hun vorderingen van waarschijnlijk 15 pCt zullen ontvangen.

Behalve nog enkele andere kleine verplichtingen, omvat het van Duitse zijde overgelegde statistische

materiaal niet de verplichtingen van de „Konversionskasse für deutsche Auslandsschulden”, van de „Deutsche Verrechnungskasse”, van de Duitse Rijksbank met uitzondering harer schulden aan de Bank voor Internationale Betalingen, de verplichtingen uit het „Lee-Higginson”-crediet, de van Maart 1938 tot Mei 1945 voor rekening van Duitsland komende dienst der Oostenrijkse leningen, de schulden uit de eerste wereldoorlog zomede de verplichtingen uit hoofde van het Rijksmarkbezit van vroegere krijgsgevangenen en dwangarbeiders. Op deze verplichtingen zal nog worden teruggekoemen.

In deze berekeningen zijn de in effectieve Rijksmark en Goudmark bestaande schulden in Deutsche Mark omgerekend tegen een koers van 10 RM = 1 DM en 1 GM = 1,7 DM, terwijl voor de in vreemde valuta luidende schulden de thans geldende officiële koers der betreffende valuta is aangehouden. Het onder deze restricties geproduceerde materiaal geeft dan als resultaat een totale Duitse buitenlandse schuld van DM 6,976 mrd zomede een rente-achterstand daarop van DM 4,297 mrd of wel van 61 pCt, zulks per 30 Juni 1950. Dit bedrag bestaat voor DM 4,539 mrd uit in het buitenland uitgegeven obligaties (rente-achterstand DM 3,894 mrd), voor DM 82 mln uit zich in buitenlandse handen bevindende binnenlandse staatsleningen (rente-achterstand DM 4 mln), uit DM 442 mln „Stillhalte”-schulden (rente-achterstand DM 187 mln), uit credietschulden der Duitse banken tot een bedrag van DM 308 mln (rente-achterstand DM 14 mln) en uit schulden van andere aard ten belope van DM 1,605 mrd (rente-achterstand DM 136 mln). Dit bedrag van DM 6,976 mrd is over de crediteuren verdeeld als aangegeven in Tabel I.

Valutair gescheiden bestaan jegens de afzonderlijke crediteurlanden de volgende verplichtingen: (zie Tabel II op blz. 152).

De verdeling der schulden over de debiteuren blijkt uit tabel III.

In afzonderlijke staten worden deze verplichtingen nauwkeurig nader gespecificeerd naar valuta, aard en tijdstip van ontstaan der schulden en naar de crediteurlanden, verdeeld over de volgende debiteurgroepen: 1. Duitse banken; 2. handel en industrie; 3. Rijk, landen en gemeenten; 4. overige Duitse debiteuren incl. kerkelijke organisaties; 5. verzekeringen, welke uit de groep der overige Duitse debiteuren zijn gelicht. De vorderingen van Nederland blijken dan als volgt te zijn verdeeld (in duizenden):

Duitse banken: DM 16.015, RM. 56.408 en Goudmark 2.692;

Handel en industrie: DM 162.277, RM. 212.881 en Goudmark 2.290;

Rijk, landen en gemeenten: DM. 226.132, RM. 3.451 en Goudmark 1.251;

Verzekeringen: DM 4.242, RM. 741 en Goudmark 19;
Overige debiteuren (incl. kerkelijke organisaties): DM 11.083, RM. 5.412, Goudmark 991.

In een aparte tabel worden de rente-achterstanden gespecificeerd naar crediteurlanden en valuta, welke in verkorte vorm het volgende beeld geeft (zie Tabel IV).

Volgens deze gegevens zouden dus de Nederlandse

kapitaalvorderingen op Duitsland, voor zover in dit materiaal verwerkt, inclusief de rente-achterstand per 1 Juli 1950 bedragen DM 644.442 mln, RM 308.614 mln en Goudmark 8.188 mln of wel ca f 627 mln. Het blijft een niet te beantwoorden vraag op welke wijze deze cijfers te rijmen zijn met de indertijd van Nederlandse zijde zonder enige specificatie genoemde gegevens. Naar het wil voorkomen zou het aanbeveling verdienen, dat ook van Nederlandse zijde thans eens een volledige documentatie over en specificatie van onze Duitse kapitaalbelangen het licht zou zien, daar het toch wel zonderling aandoet, dat door de Duitse debiteuren bedragen worden opgegeven, welke in de honderden miljoenen verschillen van de Nederlandse opgaven, die kennelijk steunen op de indertijd door De Nederlandsche Bank voorgeschreven aanmelding door Nederlandse ingezetenen hunner vorderingen op Duitsland en hunner Duitse effecten, waarbij men er nog rekening mede moet houden, dat van de zijde der Duitse debiteuren ook nog wel bestaande verplichtingen niet zullen zijn opgegeven. Ongetwijfeld zijn ook van Nederlandse zijde wel vorderingen niet opgegeven, doch het is nauwelijks aan te nemen, dat deze enorme verschillen daaruit te verklaren zouden zijn. Daarbij komt, dat, gelijk boven opgemerkt, deze cijfers slechts een deel der Duitse verplichtingen jegens het buitenland omvatten. In het overige deel, waarover hieronder nader, zitten eveneens nog belangrijke schulden aan Nederland, waarmede de genoemde bedragen dus dienen te worden verhoogd.

In de eerste plaats zijn daar de schulden van de „Deutsche Verrechnungskasse” te Berlijn, waarvoor het Duitse Rijk aansprakelijk is. De verplichtingen van de D.V.K. bedroegen per 1 September 1939 jegens het buitenland RM 457,5 mln, welk bedrag echter te verminderen is met de vorderingen der landen, die niet aan de schuldenconferentie deelnamen en van Italië voor zoveel betreft de tijd na 31 Augustus 1939 (art. 77 van het vredesverdrag met Italië van 10 Februari 1947).

Ten aanzien van Nederland is slechts het saldo per 31 Augustus 1939 bekend, niet het saldo per 10 Mei 1940.

De schuldenpositie der D.V.K. is dan als volgt:

Italië	RM 106,6	mln per 31 Augustus 1939;
Nederland	RM 54,8	mln per 31 Augustus 1939;
Iran	RM 12,4	mln per 31 December 1943;
Spanje	RM 117,7	mln;
Portugal	RM 7,4	mln;
Argentinië	RM 3,6	mln;
Totaal	RM 302,5	mln.

Zwitserland had te vorderen Sfrs 1.184,2 mln of wel DM 1.137.488 mln.

Ten aanzien van de „Konversionskasse fuer deutsche Auslandsschulden” waren volgens de laatste balans van 21 April 1945 in omloop: in valuta luidende „fundingbonds” tot een tegenwaarde van DM 174.288 mln en in Rijksmark luidende bonds tot een bedrag van RM 56.309 mln. De overige verplichtingen van de „Konversionskasse”, waarvoor de aansprakelijkheid van het Duitse Rijk wettelijk niet is vastgelegd, beliepen op dat tijdstip RM 463.351 mln jegens buitenlandse crediteuren; deze worden in de overgelegde documenten niet naar crediteurlanden gesplitst.

Ten aanzien van de Duitse Rijksbank en de „Gold-

TABEL I. *Openbare en private buitenlandse schulden van West-Duitsland (incl. West-Berlijn).*

(Kapitaal zonder rente per 31 Juni 1950)

(in duizenden)

Ver. Staten	Engeland	Zwitserland	Nederland	Frankrijk	Zweden	België	Dene- marken	Italië	Overige landen	Totaal		
DM.	2.764.894	1.185.686	872.639	419.749	771.691	208.157	77.253	12.669	26.803	133.434	6.472.975	DM.
RM.	173.641	74.085	218.115	278.893	178.186	6.394	37.978	10.163	10.545	1.072.523	2.060.523	RM.
GM.	7.167	44.722	110.949	7.243	1.404	320	350	485	110	3.839	176.589	GM.

TABEL II.

Duitse buitenlandse schuld

	U.S. \$	U.S. \$ Goud	₣	£ Goud	S. frs	S. frs Goud	H.fl.	H.fl. Goud	Fr. frs	Fr. frs Goud	B. frs	B. frs Goud	Lire	Lire Goud	Peseta	Peseta Goud
Ver. Staten	179.140	272.818	564	—	766	91	72	—	8	—	443	—	120	—	38	—
Engeland	8.143	3.60.610	11.234	—	501	884	296	—	6.847	—	213	—	71	—	367	—
Zwitserland	3.067	18.1.985	10	—	604.586	108.701	1.122	—	18.751	—	3.317	—	7.499	—	674	—
Nederland	2.010	284.2.262	—	—	7.531	—	90.358	91.917	9.321	—	2.045	—	279	—	105	—
Frankrijk	329	—	—	—	1.134	69	69	—	1.098.133	2.368.969	21.26	—	1.239	—	250	—
België	161	—	—	—	5	—	189	—	2.067	—	173.803	163.182	83	—	20	—
Luxemburg	—	—	—	16	—	—	9	—	—	—	957	29	—	—	—	—
Italië	354	—	—	—	732	1	258	—	13.797	—	4.892	—	668.534	7.393	2.116	—
Spanje	36	—	—	—	438	—	4	—	164	—	115	—	32	—	40.334	—
Portugal	27	—	—	—	32	—	1	—	6	—	—	—	2	—	676	—
Oostenrijk	121	—	—	—	750	—	65	—	2.126	—	819	—	2.317	—	743	—
Zweden	819	6.132	—	—	320	—	30	—	217	—	229	—	72	—	146	—
Noorwegen	230	—	—	—	206	—	23	—	403	—	175	—	15	—	109	—
Denemarken	49	—	—	—	117	1	68	—	1.477	—	1.228	—	210	—	101	—
Ierland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Turkije	124	—	—	—	1.412	—	—	—	177	—	990	—	—	—	—	—
Unie v. Zuid-Afrika	8	—	—	—	36	—	31	—	114	—	—	—	—	—	1	—
Australië	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nieuw-Zeeland	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
India	1	—	—	—	1	—	—	—	5	—	—	—	2	—	—	—
Pakistan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Argentinië	24	—	—	—	133	—	27	—	18	—	8	—	—	—	1	—
Canada	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hongkong	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Straits Settlement	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Overige landen	203	—	—	—	152	—	100	—	40	—	—	—	—	—	—	—
Valutabedragen	194.950	273.129	69.702	11.260	618.855	109.747	92.722	91.917	1.153.671	2.368.969	191.360	163.211	680.475	7.393	45.681	19.152
DM-tegenwaarde	818.794	1.941.956	819.694	388.603	594.410	150.353	102.477	262.000	13.844	663.312	16.074	32.642	4.559	2.736	17.523	26.152

diskontbank" neemt men van Duitse zijde het standpunt in, dat hun verplichtingen niet als schulden van het Duitse Rijk zijn te beschouwen, daar het hier zelfstandige juridische rechtspersonen betreft. De schulden der Duitse

„Reichsbahn", waarvoor deze aansprakelijkheid wel bestaat, belopen Goudmark 60 mln, valutaschuld tot een tegenwaarde van DM 15.368 mln, waarvan f 3.994 mln aan Nederland en RM 2,3 mln, waarvan RM 1.28 mln aan

TABEL III.

Publieke en private buitenlandse schuld van West-Duitsland (incl. West-Berlijn), verdeeld naar debiteurgroepen en crediteurlanden. Kapitaalbedragen zonder rente-achterstand.

(in duizenden)

Debiteurgroepen	Verenigdē Staten			Engeland			Zwitserland			Nederland			Frankrijk		
	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.
Duitse banken	316.054	52.876	4.021	345.317	30.792	42.697	46.427	148.426	10.336	16.015	56.408	2.692	44.668	106.198	1.223
Handel en industrie	597.846	112.276	1.949	261.365	37.840	1.005	572.948	3.733	5.336	162.277	212.881	2.290	31.243	62.626	87
Rijk, landen en gemeenten	1.834.724	1.253	2	550.112	742	610	198.480	64.619	91.427	226.132	3.451	1.251	690.207	1.549	—
Overige debiteuren (incl. kerkelijke organisaties)	16.270	7.236	1.195	28.892	4.711	410	54.784	1.337	3.850	15.325	6.153	1.010	5.573	7.813	94
Totaal	2.764.894	173.641	7.167	1.185.686	74.085	44.722	872.639	218.115	110.949	419.749	278.893	7.243	771.691	178.186	1.404

Debiteurgroepen	Zweden			België			Denemarken			Italië			Overige landen			Totaal		
	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.
Duitse banken	1.855	6.229	182	9.181	22.003	147	1.597	5.119	154	4.752	9.971	39	47.286	1.001.166	3.074	833.152	1.439.188	64.565
Handel en industrie	27.378	142	136	16.986	14.936	179	4.858	3.176	99	9.113	412	3	48.353	42.855	495	1.732.367	490.877	11.579
Rijk, landen en gemeenten	175.455	20	—	46.385	229	—	276	80	—	2.833	11	—	3.031	26.678	—	3.727.635	98.632	93.290
Overige debiteuren (incl. kerkelijke organisaties)	3.469	3	2	4.701	810	24	5.938	1.788	232	10.105	151	68	34.764	1.824	270	179.821	31.826	7.155
Totaal	208.157	6.394	320	77.253	37.978	350	12.669	10.163	485	26.803	10.545	110	133.434	1.072.523	3.839	6.472.975	2.060.523	176.589

TABEL IV.

Rente-achterstand op de in tabel I weergegeven publieke en private buitenlandse schuld van West-Duitsland (incl. West-Berlijn) per 30 Juni 1950.

(in duizenden)

Verenigde Staten			Engeland			Zwitserland			Nederland			Frankrijk			Zweden		
DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.
2.216.105	28.544	1.639	708.896	6.383	10.181	242.330	23.518	16.030	244.693	29.721	2.945	614.867	7.164	325	160.811	335	98
België			Denemarken			Italië			Overige landen			Totaal					
DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.	DM.	RM.	GM.
44.308	1.282	111	240	2.448	226	2.398	304	11	5.305	117.249	809	4.219.953	216.948	32.375			

In de DM-bedragen zijn opgenomen de rente-achterstanden op DM-schulden en de in DM. omgerekende schulden in vreemde valuta.

naar valuta verdeeld.

(in miljarden)

Escudo	O. Schilling	O. Schill. Goud	Zw. kr.	Zw. kr. Goud	N. kr.	D. kr.	D. kr. Goud	£ t.d.	£ S.A.	£ S.A. Goud	£ A.	£ N.Z.	Rupece	Pesos	Pesos Goud	Can. \$	Hongk. \$	Straits \$	DM.	DM. Totaal	RM. Totaal	GM. Totaal
5	—	—	7	—	9	16	—	35	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	65.065	2.764.894	173.641	7.167
8	201	—	61	—	245	30	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48.437	1.185.686	74.085	44.722
665	118	17	579	—	125	333	—	9	—	—	—	—	—	27	—	—	—	—	103.340	872.639	218.115	110.949
—	—	—	332	—	321	1	—	10	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—	12.783	419.749	278.893	7.243
48	1	—	16	—	13	33	—	36	10	—	—	—	—	22	—	—	—	—	64.499	771.691	178.186	1.404
—	—	—	7	—	7	5	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	15.746	77.253	37.978	350
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9.527	10.417	20.441	435
241	167	30	54	—	178	48	—	38	18	—	—	—	571	72	—	—	—	—	12.773	26.803	10.545	110
—	—	—	2	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3.106	19.481	5.517	28
4.564	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	578	4.758	709	14
169	9.297	3	195	—	142	40	—	2	—	—	—	—	—	19	—	—	—	—	54.094	59.539	960.437	329
7	—	—	40.524	85.158	267	76	—	3	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	7.806	208.157	6.394	320
10	—	—	676	—	9.575	15	—	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	1.241	9.379	8.167	329
115	11	—	137	—	343	12.460	—	3	—	—	—	—	86	13	—	—	—	—	3.849	12.669	10.163	485
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	366	95	7
—	—	—	13	—	—	—	—	3.732	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	550	8.408	16.835	31
—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1.207	2.580	1.585	127
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	949	1.141	970	33
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	119	132	9	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	178	869	119	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	24	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10.036	12.048	4.981	205
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2.861	3	—	—	—	451	1.911	810	85
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	293	61	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	1	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	656	2.062	51.785	2.216
5.832	9.796	50	42.606	85.158	11.225	13.063	14	3.873	44	—	6	1	778	3.075	3	326	17	16	417.022	6.472.975	2.060.523	176.589
3.774	2.857	42	34.589	161.800	6.602	7.994	27	5.811	522	—	56	10	686	941	10	1.245	12	22	417.022	6.472.975		

Nederland. De Duitse „Reichspost” heeft vervolgens de volgende buitenlandse schulden: Goudmark 30 mln, DM 1,15 mln en RM 23,8 mln met goudclausule en RM 472.000 nog niet in DM geconverteerde RM giròsaldi van buitenlanders. Het kortlopende crediet van het Engelse bankiershuis Lee Higginson & Co, Londen, beloopt nog ruim \$ 7,1 mln, terwijl de schulden uit hoofde der Duitse aansprakelijkheid voor de dienst der leningen van Oostenrijk over de zeven jaren der inlijving van Oostenrijk berekend zijn op een bedrag van DM 68.789 mln. Omtrent de overneming van de buitenlandse schulden van de na 1945 ontbonden Staat Pruisen is nog geen regeling getroffen; deze zijn voorshands zwevend. Het betreft hier voornamelijk de 6½ pCt lening 1926, groot Goud-dollar 20 mln en de 6 pCt lening 1927, groot Goud-dollar 30 mln, waarop nog open staat Goud-dollar 22,7 mln. Bij een koers van 1 \$ - DM 4,20 vormt dit een bedrag van DM 95,3 mln; bij een koers van 1 Goud-dollar - DM 7,11 een bedrag van DM 161,4 mln.

Ten aanzien van de zich in buitenlands bezit bevindende Duitse binnenlandse leningen, schatkistpapier en Grootboekinschrijvingen is van Duitse zijde nog geen enkele opgave mogelijk gebleken; in het „Reichsschuldbuch” staan echter kapitaalvorderingen, waarvan de eigenaar in een der crediteurlanden gevestigd is, ingeschreven tot een bedrag van RM 1,568 mrd. Tot deze categorie behoort ook het door de Nederlandse Staat van De Nederlandsche Bank overgenomen Duitse schatkistpapier (RM 5,932 mrd) tot een tegenwaarde van ca f 4,5 mrd, zij het dat het hier geen vooroorlogse schuld betreft. Van Nederlandse zijde is echter ter conferentie opgemerkt, dat ten gevolge van de opheffing der Nederlands/Duitse deviezengrens de Duitse debiteuren in staat zijn geweest belangrijke vooroorlogse schulden af te betalen en obligaties (vooral Dawes- en Young-lening) te repatriëren zonder dat hier van een reële betaling aan Nederland sprake is geweest. De betreffende Rijksmarkbedragen maken thans deel uit van het aan de Nederlandse Staat overgedragen Rijksmarkbezit van De Nederland-

sche Bank, waardoor het karakter dezer vorderingen is veranderd van een vooroorlogse in valuta luidende buitenlandse schuld in een tijdens de oorlog ontstane in Rijksmarken luidende buitenlandse schuld, waarvan het belangrijk is, dat zij betrokken wordt in een regeling der vooroorlogse buitenlandse schulden van Duitsland. De Staat wil hier als het ware in de plaats treden van de voormalige houders van Dawes- en Young-obligaties, die deze effecten na 1 April 1941 naar Duitsland verkochten.

Over omvang en aard der Nederlandse aanspraken uit dezen hoofde wordt tussen de Nederlandse en Duitse Regering overleg gepleegd. Zouden uit dezen hoofde bijzondere rechten voor de Nederlandse Staat ontstaan, dan valt echter nog minder in te zien waarom aan deze crediteur bij uitsluiting van andere Nederlandse crediteuren van Duitsland de gehele opbrengst van het Duitse vijandelijke vermogen in Nederland in de schoot moet vallen en dit niet, gelijk zulks in Engeland geschiedt, met inachtneming van bepaalde preferenties, overigens concurrent onder de diverse Nederlandse crediteuren wordt verdeeld.

Tenslotte worden de vorderingen van verschillende buitenlandse regeringen, die door krijgsgevangenen en dwangarbeiders uit Duitsland meegebracht Rijksmarkbankpapier na 1945 in eigen valuta hebben omgewisseld en de tegenwaarde aan deze groepen personen hebben uitbetaald, met inachtneming der convertering van RM in DM gesteld op een bedrag van ca DM 60 mln. De rente-achterstand op deze niet in de overgelegde cijfers verwerkte schuldverplichtingen wordt niet vermeld. De in de overgelegde statistische gegevens verwerkte Duitse buitenlandse schuld van DM 11.273 mrd inclusief de rente-achterstand, zou uit hoofde dezer schuldverplichtingen, exclusief opgelopen rente, dus moeten worden verhoogd met ca DM 1,648 mrd, RM 2,416 mrd en Goudmark 90 mln, zulks afgezien van het feit, dat ten aanzien van Duitse binnenlandse leningen en Duits schatkistpapier practisch nog geen gegevens over het bezit van buitenlandse houders ter beschikking staan. De Duitse effectenregistratie zal op dit punt althans ten dele licht kunnen verschaffen.

Wereldproductie en -handel van zuivelproducten en eieren

In October 1951 verscheen voor de derde maal sinds het einde van de oorlog — de eerste en tweede maal waren in 1948 en 1950 — de publicatie „Dairy Produce” van de Commonwealth Economic Committee¹⁾. Deze en andere publicaties van genoemde Commissie bevatten steeds een dermate grote schat van gegevens, dat wij een deel er van ditmaal niet aan de lezers van „E.-S.B.” willen onthouden.

De wereldmelkproductie steeg de laatste jaren regelmatig. Dit was hoofdzakelijk toe te schrijven aan de sterke toename van de melkveestapel in de Europese landen. In 1950 lag deze weer ongeveer op het vooroorlogse peil. In enkele Westeuropese landen werd zelfs, dank zij gunstige weersomstandigheden en een betere voederpositie, het doelcijfer, dat onder het Europese Herstelprogramma voor 1952/53 was opgesteld, reeds aan het einde van 1950 bereikt. De Verenigde Staten hebben sinds 1945 een vermindering in hun melkveestapel te zien gegeven, doch deze teruggang stopte in 1950. Voorlopige schattingen voor 1951 wijzen uit, dat de stijging van de melkveestapel in de Europese landen zich in dat jaar in een iets langzamer tempo heeft voortgezet, terwijl de omvang van de melkveestapel in Canada en de Verenigde Staten stabiel blijft.

Ofschoon het verbruik van consumptiemelk in vrijwel alle landen veel groter was dan vóór de oorlog, vond toch het grootste gedeelte van de toegenomen melkproductie de laatste jaren zijn weg naar de verwerkende industrie.

De volgende tabel geeft een duidelijk beeld van de melkproductie in 12 belangrijke landen en het gedeelte hiervan dat als industriemelk is aangewend²⁾.

TABEL 1.

Melkproductie van een aantal landen.

(× miljoen liter)

	1938		1948		1949		1950	
	totaal	industrie-melk pCt	totaal	industrie-melk pCt	totaal	industrie-melk pCt	totaal	industrie-melk pCt
Verenigd Koninkrijk (a)	5.678	31,2	7.355	12,4	7.887	12,7	8.578	17,4
Canada	6.983	64,7	7.383	61,9	7.433	60,9	7.255	58,0
Australië (b)	5.405	86,1	5.514	79,4	5.701	79,9	5.478	79,6
Nieuw-Zeeland (b) (c)	4.055	88,8	4.469	88,7	4.596	88,3	4.882	88,7
Veren. Staten	47.987	55,8	52.238	48,7	53.879	49,6	54.457	48,5
Frankrijk	14.065(d)	52,9	10.842	46,8	11.615	48,6	13.065	51,7
West-Duitsland	14.597(e)	61,3	(f)	(f)	11.010	60,0	13.524	55,4
Italië	6.596	47,6	6.255	46,3	6.760	48,1	(f)	(f)
Nederland	5.182	73,6	4.364	51,7	5.210	57,9	5.569	61,0
Zweden	4.532	58,7	4.282	56,8	4.523	58,8	4.769	59,7
Denemarken	5.273	84,6	3.923	77,4	4.728	80,9	5.264	82,0
Zwitserland	2.637	45,7	2.223	38,4	2.373	39,5	2.505	42,7

(a) De cijfers van de totale productie betreffen de hoeveelheid melk, welke de boerderij verlaat.

(b) De cijfers betreffen resp. 1938/39, 1948/49, 1949/50 en 1950/51.

(c) Bij het percentage voor de industriemelk zijn verliezen op de boerderij inbegrepen.

(d) 1939.

(e) Gemiddelde van 1935-1939.

(f) Niet bekend.

Boter.

Verreweg het grootste deel van de toename in de melkproductie van 1948-1950 werd aangewend voor de productie van boter. Dit verschijnsel was het meest markant

¹⁾ De Commonwealth Economic Committee (vroeger Imperial Economic Committee geheten) heeft tot taak onderzoekingen te verrichten omtrent de (wereld)productie en handel van producten, welke voortgebracht worden in de landen van het Britse Gemenebest; zij organiseert hierover conferenties en brengt periodiek rapporten uit. Haar leden worden benoemd door de regeringen van de resp. landen van het Gemenebest.

²⁾ De lezer zal in deze en de overige tabellen bemerken, dat het Verenigd Koninkrijk en de andere landen van het Britse Gemenebest steeds het eerst worden genoemd. Dit is niet verwonderlijk waar de cijfers uit een Britse bron stammen. Wij hebben geen behoefte gevoeld in deze volgorde verandering te brengen.

in de Europese landen. Het voorgaande neemt evenwel niet weg, dat de wereldproductie van boter in 1950 toch nog 13 pCt beneden het peil van 1938 bleef.

TABEL 2.

Boterproductie in een aantal landen.

(× 1.000 ton)

	1938	1948	1949	1950
Verenigd Koninkrijk (a)	20	9	11	17
Nieuw-Zeeland (b)	153	172	175	187
Australië (b)	207	169	176	167
Canada	163	159	152	141
Ierland	61	50	55	56
Verenigde Staten	1.016	694	771	756
West-Duitsland (a)	381	182	237	259
Frankrijk	213(c)	170	168	225
Denemarken	189	120	156	180
Zweden (a)	80	90	98	109
Nederland	101	71	84	93
België	75	62	66	70
Italië	58	47	53	51
Argentinië (a)	30	42	39	40

(a) Fabrieksboter.

(b) Resp. 1938/39, 1948/49, 1949/50, 1950/51.

(c) Schatting.

Zoals uit de tabel is af te lezen, droegen de Europese landen het meest tot de productieverhoging bij. Sinds de terugslag, welke volgde op de strenge winter van 1946/47, heeft de boterproductie in de Europese landen zich trouwens voortdurend in een stijgende lijn bewogen. De boterproductie van Nieuw-Zeeland blijft ook voortdurend toenemen, die van Australië, Canada en de Verenigde Staten vertoont in 1950 enige kentering. Voorlopige gegevens over 1951 wijzen er op, dat de wereldboterproductie in dit jaar aanzienlijk lager is geweest dan in 1950.

Het verbruik van boter nam in de laatste jaren eveneens toe, doch bleef in veel landen toch nog aanzienlijk beneden het vooroorlogse peil. In Nieuw-Zeeland, Australië en Denemarken werd in de loop van 1950 de boterrantsoenering opgeheven en als gevolg daarvan steeg het verbruik met flinke sprongen, vooral in Australië met zijn snel groeiende bevolking. In Nieuw-Zeeland ligt het verbruik per hoofd van de bevolking gemeten het hoogst; voor 1950 wordt het op 18 kg per hoofd geschat. In Nederland daarentegen, waar de rantsoenering en subsidiëring in 1949 ophielden, was het verbruik in 1950 lager dan in de voorgaande jaren (resp. 5,4 kg per hoofd in 1948, 2,9 kg in 1949 en 2,7 kg in 1950). De afschaffing van de subsidiëring van boter en het daaruit resulterende grote prijsverschil tussen roomboter en margarine zijn hier uiteraard debet aan³⁾.

Ook de wereldhandel in boter ging de laatste jaren flink omhoog. De totale wereldexport bleef in 1950 echter toch nog 23 pCt beneden het peil van 1938. Nieuw-Zeeland was tot en met 1949 het belangrijkste uitvoerland, doch werd daarna verdrongen door Denemarken, dat hiermede zijn eerste plaats van vóór de oorlog opnieuw innam. Nederland en Australië waren in volgorde van belangrijkheid na Nieuw-Zeeland de belangrijkste exportlanden in 1950.

Het grootste gedeelte van de Nieuw-Zeelandse, Australische en Deense boterexport wordt — zoals bekend — binnen het raam van afgesloten „long term contracts” aan het Verenigd Koninkrijk geleverd. Ons land voert ook een gedeelte van zijn boterexport naar Engeland uit (in 1950 ongeveer een kwart), doch voorziet daarnaast de Belgische en de Duitse markt.

Het is wel interessant om de uitvoerwaarde van de boter in de vier voornaamste exportlanden te vergelijken met de totale waarde van hun overige uitvoerproducten. Het blijkt dan, dat de boter ook in dit opzicht voor Denemarken

³⁾ Gebrek aan plaatsruimte belet ons om verder over de consumptie gedetailleerd cijfermateriaal op te nemen.

TABEL 3.

Wereldexport van boter.
(× 1.000 ton)

	1938	1948	1949	1950
Nieuw-Zeeland (a)	120	146	147	142
Australië (a)	104	83	80	54
Denemarken	158	106	138	156
Nederland	51	24	53	65
Zweden	29	—	2	14
Argentinië	7	11	1	9
Overige landen	122	12 (b)	11 (b)	16 (b)
Totaal	591	382	432	456

(a) Resp. 1938/39, 1948/49, 1949/50 en 1950/51.

(b) Exclusief de landen achter het ijzeren gordijn.

het belangrijkste exportproduct is. In 1950 bedroeg de waarde van de Deense boteruitvoer 19½ pCt van de waarde van de totale Deense uitvoer. Vóór de oorlog lag dit percentage echter een stuk hoger (24,7). Nederland zag de waarde van zijn boteruitvoer in relatie tot de waarde van zijn totale uitvoer vergeleken met 1938 omhoog gaan (1938 4,2 pCt, 1949 6 pCt en 1950 4,9 pCt), in Australië daarentegen lag het percentage in 1948 en 1949 zeer veel lager dan in 1938 en 1950 gaf nogmaals een sterke daling te zien. Deze laatste daling was o.a. toe te schrijven aan de belangrijke waardetoeëneming van de Australische wol-exporten.

TABEL 4.

Relatieve waarde van de boterexport tegenover de waarde van de totale uitvoer.

		1938	1948	1949	1950
Nieuw-Zeeland (× miljoen £ N.Z.)	(1)	16,5	33,8	35,4	34,9
	(2)	28,6 pCt	23,0 pCt	24,2 pCt	19,1 pCt
Australië (× miljoen £ A.)	(1)	12,9	23,8	24,7	17,4
	(2)	9,5 pCt	4,4 pCt	4,0 pCt	1,7 pCt
Denemarken (× miljoen kroon)	(1)	378,6	712,8	900,8	891,7
	(2)	24,7 pCt	26,1 pCt	25,3 pCt	19,5 pCt
Nederland (× miljoen gulden)	(1)	43,8	100,0	226,2	257,7
	(2)	4,2 pCt	3,7 pCt	6,0 pCt	4,9 pCt

(1) Absolute waarde van de boteruitvoer.

(2) Idem als percentage van de waarde van de totale uitvoer.

Kaas.

De wereldproductie van kaas, welke gedurende de oorlogsjaren vrij aardig op peil is gebleven — hetgeen vaak ten koste van de boterproductie ging — nam de laatste jaren ook sterk toe. In 1948 lag zij reeds 9 pCt boven het vooroorlogse peil en in 1950 niet minder dan 30 pCt. Voorlopige schattingen voor 1951 wijzen uit, dat de stijging zich in dit jaar in een zwak tempo voortzet.

TABEL 5.

Productie van kaas in de belangrijkste landen.
(× 1.000 ton)

	1938	1948	1949	1950
Verenigd Koninkrijk	44	27	34	56
Nieuw-Zeeland (a)	87	101	107	110
Australië (a)	30	44	46	45
Canada	58	45	58	49
Verenigde Staten (b)	329	496	544	532
Italië	257	211	237	250 (d)
Frankrijk	189	144	200	230
West-Duitsland (c)	115	95	149	136
Nederland	126	97	128	127
Denemarken	36	57	62	59
Zweden (c)	37	52	66	52
Zwitserland	53	50	54	56
Argentinië	43	89	99	96

(a) Resp. 1938/39, 1948/49, 1949/50 en 1950/51.

(b) Excl. magere kaas en quark (de productie hiervan is in de Verenigde Staten niet onbelangrijk).

(c) Fabriekskaas.

(d) Schatting.

Uit bovenstaande tabel blijkt, dat de productiestijging van kaas zich vooral voordeed in de Angelsaksische landen

(uitgezonderd Canada) en in Italië, Frankrijk en Zwitserland. Destijging in het Verenigd Koninkrijk was in 1950 zelfs opvallend groot. In West-Duitsland, Nederland, Denemarken, Zweden en Argentinië daarentegen nam de productie van 1948 op 1949 wel behoorlijk toe, doch in 1950 vertoonde zij in deze landen weer een geringe daling.

De toegenomen kaasproductie weerspiegelde zich niet onverdeeld in alle landen in een toegenomen consumptie. In het Verenigd Koninkrijk, Australië, de Verenigde Staten, Italië, West-Duitsland, België en Zweden nam het verbruik per hoofd van de bevolking gemeten toe, in Nieuw-Zeeland, Denemarken en Nederland daalde het en in Canada bleef het stationnair. In Zwitserland en Zweden was de consumptie per hoofd in 1950 het hoogst (resp. 8,2 en 8,1 kg), in de Engels sprekende landen was zij evenals tevoren het laagst (Canada 2,1 kg, Verenigde Staten 3,4 kg en het Verenigd Koninkrijk zelf 4,6 kg⁴). In ons eigen land bedroeg het verbruik van kaas in 1950 5,0 kg per hoofd, hetgeen 28 pCt minder was dan in 1938.

De wereldkaasexport heeft gedurende de oorlogsjaren een ander verloop gekend dan de wereldboterexport. De exporten van boter daalden sterk — hoofdzakelijk door het wegvallen van Denemarken en Nederland als boterexporteurs — die van kaas daarentegen stegen, omdat de Verenigde Staten als belangrijkste exporteur van kaas op de internationale markt kwam. Gedurende de oorlog waren de Verenigde Staten zelfs enige tijd het belangrijkste exportland van kaas, een positie, welke zij naderhand weer hebben prijsgegeven. De wereldkaasexport kon zich na het beëindigen der vijandelikheden enkele jaren niet op het hoge oorlogsniveau (1942 339.000 ton) handhaven, doch sinds 1948 is zij weer sterk gestegen. Nieuw-Zeeland en Nederland zijn thans de belangrijkste exportlanden; quantitatief laten zij de overige exportlanden ver achter zich. De export van Denemarken — vóór de oorlog een onbelangrijke kaasexporteur — steeg de laatste jaren dermate, dat Denemarken tegenwoordig de derde plaats bezet.

TABEL 6.

Wereldexport van kaas.
(× 1.000 ton)

	1938	1948	1949	1950
Nieuw-Zeeland (a)	81	93	99	101
Australië (a)	16	26	24	20
Canada	37	18	24	29
Verenigde Staten	1	43	44	22
Nederland	58	23	62	70
Denemarken	9	13	30	39
Italië	25	7	13	19
Frankrijk	12	9	17	17
Zwitserland	22	7	12	15
Overige landen	19	16 (b)	19 (b)	20 (b)
Totaal	280	255	344	352

(a) Resp. 1938/39, 1948/49, 1949/50 en 1950/51.

(b) Exclusief de landen achter het ijzeren gordijn.

Evenals van boter gaat het grootste deel van de kaas uit de landen van de Commonwealth naar het Verenigd Koninkrijk. Nederland voorziet vooral België, West-Duitsland en Frankrijk en de Deense kaas vindt ook voor een belangrijk deel zijn markt in West-Duitsland.

Drukken wij de waarde van de kaasexport voor de drie belangrijkste exportlanden uit in een percentage van de waarde van hun totale uitvoer, dan blijkt ook, dat de kaasexporten voor Nieuw-Zeeland relatief het belangrijkste zijn (8 pCt van de totale uitvoerwaarde in 1950). Voor Nederland en Denemarken waren deze percentages resp. 3,1 en 3,3 (1950).

Melkproducten.

De productie van condens en melkpoeder handhaafde zich dooreengenomen de laatste jaren op een peil, dat hoger lag dan vóór de oorlog. Daar details veel plaatsruimte

⁴ De cijfers over het verbruik in dit artikel zijn schattingen, behalve die voor ons eigen land.

TABEL 7.

Relatieve waarde van de kaasexporten tegenover de waarde van de totale uitvoer.

	1938	1948	1949	1950
Nieuw-Zeeland (× miljoen £ N.Z.) (1)	5,9	11,2	12,7	14,3
(2)	10,3 pCt	7,6 pCt	8,7 pCt	7,8 pCt
Nederland (× miljoen gulden) (1)	29,0 ¹	60,0	159,0	162,6
(2)	2,8 pCt	2,2 pCt	4,2 pCt	3,1 pCt
Denemarken (× miljoen kroon) (1)	13,9	57,1	118,5	151,8
(2)	0,9 pCt	2,1 pCt	3,3 pCt	3,3 pCt

(1) Absolute waarde van de kaasuitvoer.

(2) Idem als percentage van de waarde van de totale uitvoer.

zouden vergen, zien wij er van af deze binnen het bestek van dit artikel weer te geven. In het rapport van de Commonwealth Economic Committee zijn deze desgewenst na te slaan.

De wereldexport van melkproducten bedroeg in 1950 ruim het dubbele van die in 1938 (alle melkproducten tezamen. 1938: 280.000 ton, 1950: 591.000 ton). De Verenigde Staten en Nederland zijn de belangrijkste exportlanden resp. met 214.000 ton en 170.000 ton. Naar waarde gerekend betekende de export van melkproducten voor Nederland in 1949 4,3 pCt en in 1950 3,6 pCt van de waarde van de totale uitvoer. Deze percentages zijn voor Nederland het hoogst.

Eieren.

Daar eieren in de Engelse terminologie ook onder „dairy products” vallen, ontleen wij aan de reeds genoemde bron ook een aantal gegevens over de wereldproductie en -handel van eieren.

De omvang van de wereld-eierproductie is statistisch niet nauwkeurig bekend, daar een deel van de productie voor statistische weergave ongrijpbaar is. Het betreft hier in de eerste plaats het deel van de productie, dat op de bedrijven achterblijft. Verder worden ook de geproduceerde hoeveelheden, waarvoor bepaalde overheidsvoorschriften moeten worden ontdoken, in het algemeen niet officieel bekend. Toch blijkt uit de cijfers, welke wij in het rapport van de Commonwealth Economic Committee onder ogen krijgen — om bovengenoemde reden zien wij er vanaf ze hier opnieuw te publiceren —, dat de productie met name in de Europese landen de laatste jaren sterk is toegenomen. In de meeste landen ligt zij bovendien reeds op het vooroorlogse peil. In Nederland, Ierland en Italië heeft zich de productie van eieren echter nog niet op het vooroorlogse niveau hersteld. Speciaal ons eigen land bleef in 1950 nog achter.

Zoals bekend verondersteld mag worden is het verbruik van eieren in de Engels sprekende landen het hoogst. De Verenigde Staten stonden met een geschat verbruik van bijna 400 eieren per hoofd — d.i. gemiddeld meer dan 1 per persoon per dag voor de gehele bevolking! — in 1950 aan de spits. Voor Canada, het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Australië bedroegen deze aantallen resp. 276, 221, 224 en 217.

Resten ons nog enkele mededelingen over de wereldexport van eieren. Deze heeft zich de laatste jaren gunstig ontwikkeld, doch het vooroorlogse peil is nog niet bereikt. Vóór de oorlog waren de exporten van Nederland en Denemarken, de twee belangrijkste exportlanden van eieren, ongeveer even groot. Door de oorlog viel de Nederlandse eierexport geheel uit. De laatste jaren heeft zij zich echter krachtig hersteld, vooral van 1949 op 1950. In 1950 lag de omvang van de Nederlandse eierexport evenwel nog ruim 30 pCt beneden die van Denemarken.

TABEL 8.

Wereldexport van eieren.

(× miljoen)

	1938	1948	1949	1950
Canada	22	582	357	95
Australië (a)	122	235	277	178
Verenigde Staten	25	299	221	233
Ierland	327	260	406	403
Nederland	1.512	365	453	1.113
Denemarken	1.559	692	1.367	1.618
Frankrijk	31	1	38	236
België	137	1	34	98
Zweden	94	—	93	213
Overige landen	2.632	1.068 (b)	868 (b)	1.178 (b)
Totaal	6.461	3.503	4.114	5.365

(a) Resp. 1938/39, 1948/49, 1949/50 en 1950/51.

(b) Excl. de Baltische landen, Indo-China, Thailand, Brazilië en Uruguay.

Beoordeeld naar de relatieve belangrijkheid in de totale export van het betrokken land, betekenden de eieren in 1950 speciaal voor Denemarken en Ierland een belangrijk product (resp. 7,5 en 7,4 pCt van de totale uitvoerwaarde in 1950). Voor Nederland bedroeg dit percentage 3,2 (1950).

TABEL 9.

Relatieve waarde van de eierexport tegenover de waarde van de totale uitvoer.

	1938	1948	1949	1950
Denemarken (× miljoen kroon) (1)	140 (a)	160	310	343
(2)	9,1 pCt	5,9 pCt	8,7 pCt	7,5 pCt
Ierland (× miljoen £) (1)	1,2	3,6	5,2	5,2
(2)	5,0 pCt	7,6 pCt	9,2 pCt	7,4 pCt
Nederland (× miljoen gulden) (1)	40,0	51,7	64,7	171,0
(2)	3,8 pCt	1,9 pCt	1,7 pCt	3,2 pCt

(1) Absolute waarde van de eieruitvoer.

(2) Idem als percentage van de waarde van de totale uitvoer.

(a) Inclusief andere dan kippeneieren.

Samenvatting.

De gegevens, welke dit artikel bevat, kunnen als volgt worden samengevat:

- Als gevolg van het herstel van de vooroorlogse vee-stapel heeft de wereldmelkproductie zich de laatste jaren gunstig ontwikkeld. In enkele landen van West-Europa werd aan het eind van 1950 reeds het niveau bereikt, dat onder het Europese Herstelprogramma voor 1952/53 was begroot.
- De toeneming van de melkproductie werd voor het grootste deel aangewend voor productie van boter. Eind 1950 lag de wereldboterproductie nog 13 pCt beneden het vooroorlogse peil. Denemarken was in 1950 weer evenals vóór de oorlog het belangrijkste exportland; Nieuw-Zeeland kwam op de tweede plaats.
- De wereldkaasproductie, welke gedurende de oorlogs-jaren niet noemenswaardig is gedaald, bedroeg in 1950 30 pCt meer dan in 1938. De Verenigde Staten waren gedurende de oorlog het belangrijkste exportland. In 1950 bezette Nieuw-Zeeland de eerste plaats, gevolgd door Nederland.
- De wereldproductie van melkproducten lag de laatste jaren op een peil, dat hoger lag dan vóór de oorlog. De wereldexport verdubbelde sinds 1938. De Verenigde Staten en Nederland zijn de belangrijkste exportlanden van melkproducten.
- De productie van eieren nam de laatste jaren eveneens sterk toe. In de meeste landen ligt zij reeds op het vooroorlogse peil. Denemarken was in 1950 het belangrijkste exportland; Nederland kwam op de tweede plaats.

¹s-Gravenhage.

G. GREIDANUS.

INGEZONDEN STUK

De verenigbaarheid van de Wet Goederenvervoer Binnenscheepvaart met de Rijnvaartacte

Prof. Mr Dr J. P. A. François te 's-Gravenhage schrijft ons:

De nieuwe argumenten, die Prof. Jhr Mr W. J. M. van Eysinga in zijn als steeds belangwekkend betoog in Economisch-Statistische Berichten van 30 Januari jl. ter ondersteuning van zijn standpunt omtrent de onverenigbaarheid van de bovenvermelde wet met de Rijnvaartacte heeft aangevoerd, nopen tot een kort wederwoord mijnerzijds. De hooggeachte schrijver meent een tegenstelling te kunnen constateren tussen enerzijds de bereidheid van de Nederlandse Regering om mede te werken aan de totstandkoming van een volledige Europese federatie of confederatie, welke houding van een onbewimpelde internationalistische geest zou getuigen, en anderzijds haar Rijnvaartpolitiek die, dwars daartegen in, de nationalistische koers zou volhouden. Ik zou daartegen willen opmerken, dat de houding der Nederlandse Regering ten opzichte van plannen tot Europese aaneensluiting toch zeker niet de zienswijze rechtvaardigt, dat de Regering zich dermate door een „onbewimpelde internationalistische geest” laat leiden, dat zij niet in elk concreet geval zeer degelijk overweegt, in hoeverre de voorgestelde maatregelen inderdaad moeten worden geacht in het algemeen belang, en daarmede tevens in het Nederlandse belang, te strekken. Is het dan onbegrijpelijk, dat de Regering in geval zij zekere ordening van de binnenlandse vaart der Nederlandse schepen op de Rijn noodzakelijk acht, tot maatregelen in deze zin overgaat, indien zij overtuigd is daarmede niet in strijd te handelen met de letter en geest van de Rijnvaartacte? — waarbij ik nu nog het feit, dat andere Rijnvaartstaten, inderdaad in strijd met de Rijnvaartacte, veel verder gingen, stilzwijgend voorbij ga. Prof. Van Eysinga versta mij wel: ik spreek mij niet uit voor of tegen een bepaalde Rijnvaartpolitiek, voor of tegen „ordering” van de binnenlandse vaart. Evenmin kan uiteraard uit mijn betoog een verdediging worden afgeleid van maatregelen op het gebied van de vaart, die de landsgrenzen overschrijdt; de kwestie van de „Stop van Lobith” staat buiten deze discussie. Mijn betoog beperkt zich, gelijk de titel aangeeft, tot de vraag, of ordening van de nationale vaart van eigen onderdanen in strijd is met de Rijnvaartacte, en deze vraag beantwoord ik ontkennend.

Prof. Van Eysinga meent, dat zulk een ordening wel in strijd is met de Rijnvaartacte. Hij wijst op de „Gemeenschap der Rijnsoeverstaten voor de vrije Rijnvaart”, zoals men, zegt hij, de door de Rijnartikelen van Wenen in 1815 opgerichte Rijnvaartorganisatie zou kunnen noemen. „Voor het goederenvervoer op de Rijn werd de oude souvereiniteit der oeverstaten opgeheven”. En tegenover dit lichtend voorbeeld van Wenen steekt zwart af de houding der Nederlandse Regering, die deze internationalisatie niet onbewimpeld erkent. „Gelukkig is er nog een Hoge Raad” zegt Van Eysinga. Maar wat heeft de Hoge Raad in zijn arrest van 1 Februari 1937 verklaard? Dat uit niets blijkt, dat de Wener tractaatsbepalingen zouden dwingen de internationale rivieren te internationaliseren in die zin, dat de vaart ook voor binnenlands vervoer door eigen onderdanen onder het verdrag zou vallen, en dat daarom de Wet op de Evenredige Vrachtverdeling op een internationale rivier als de Schelde wel degelijk toepassing kan vinden. De niet-toepasselijkheid van zodanige regeling op de Rijn berust, volgens de Hoge Raad, alleen op hetgeen dit college bepaaldelijk in de Rijnvaartacte van 1868 meende te moeten lezen. Zo erg best was het dus, in de ogen van de Hoge Raad, met de internationalistische geest van Wenen niet gesteld! En dat de Hoge Raad er toe geko-

men is, om in de Acte van Mannheim van 1868, in tegenstelling met Wenen, wel deze internationalistische tendentie te lezen, berust, naar Telders heeft aangetoond, althans ten dele op een vergissing. De Hoge Raad nam nl. aan, dat de veel omstreden — en in deze discussie reeds herhaaldelijk geciteerde — bepaling van artikel 46 van de Acte van Mainz, die uitzonderingen voor zekere vormen van nationale vaart vermeldde, in 1868 geschrapt was, omdat men deze bepaling in strijd met het toen aanvaarde regime oordeelde, terwijl in werkelijkheid deze schrapping is geschied, omdat men het voorschrift, als vanzelfsprekend, overbodig achtte! Het is dus wel zeer twijfelachtig of, in het licht, dat sindsdien op de wordingsgeschiedenis is gevallen, de Hoge Raad, nogmaals geplaagd voor de betreffende vraag, deze wederom in dezelfde zin zou beantwoorden.

Jhr Van Eysinga beroept zich, ten bewijze van de beperkte strekking van het genoemde artikel 46 van de Acte van Mainz, op de plaats, waar het artikel in de Acte voorkomt. Had, zegt hij, men aan artikel 46 die wijde strekking willen toekennen, die de Regering en Prof. François thans opperen, dan had men dat zeker gezegd bij artikel 1, en niet ietwat verstopt in Titel IV. Maar dat argument is juist koren op mijn molen! Inderdaad, men heeft artikel 46 niet belangrijk gevonden, in 1868 zelfs zó onbelangrijk, dat men het als vanzelfsprekend schrapt. Het vloeiende reeds voort uit het algemene regime, dat men aan de Rijn ten grondslag had gelegd! Was het, zoals Prof. Van Eysinga meent, een *afwijking* van het regime geweest, dan had het inderdaad voor de hand gelegen, het in Titel I op te nemen! Als, gelijk Van Eysinga aanneemt, de Rijnvaartacte staat op het standpunt van de gelding ook voor de binnenlandse vaart van eigen onderdanen, hoe is het dan te verklaren, dat men een bepaling als *vanzelfsprekend* kon schrappen, die uitdrukkelijk deze binnenlandse vaart van eigen onderdanen voor bepaalde categorieën van vervoer — laat het dan zijn alleen de veren en beurtschippers — van de werking der Acte *uitsloot*? Ik kan het niet anders zien dan dat, inde door Van Eysinga gehuldigde opvatting, de schrapping in 1868 van zodanige bepaling volkomen onverklaarbaar is en dat strikt genomen, dan zelfs de conclusie zou moeten worden aanvaard — wat toch ook Prof. Van Eysinga niet doet — dat de nationale veren en beurtschippers sinds 1868 wél onder de werking der Rijnvaartacte vallen.

Ik moet derhalve, ook na kennisneming van het nieuwe betoog van mijn hooggeschatte opponent, mijn oordeel handhaven, dat de Rijnvaartcommissarissen in 1937 het bij het rechte eind hadden, toen zij, als leidend beginsel der Rijnvaartacte, aannamen, dat deze slechts een regeling beoogt te geven, voor zover vreemde navigatie- of handelsbelangen bij de vaart betrokken zijn, en dat Prof. Van Eysinga er niet in geslaagd is, de onverenigbaarheid van de Wet Goederenvervoer. Binnenscheepvaart met de Rijnvaartacte aan te tonen.

BOEKBESPREKING

Dr G. J. Kruijer: Suriname en zijn buurlanden. Lichtplekken in het oerwoud van Guyana. Meppel 1951, 285 blz., f 6,90.

Op een geheel andere wijze dan in de lange reeks tot nu toe over Suriname verschenen publicaties geschied is, schildert Dr Kruijer in het boek, dat hij enige tijd geleden aan de Suriname-literatuur toevoegde, de mogelijkheden en onmogelijkheden van het middelste der drie Guyana's.

Onlangs een kennelijke voorkeur voor de sociale vraagstukken legt hij de nadruk op de economische problemen en door steeds een parallel te trekken met de situatie in

de aangrenzende Britse en Franse gebieden weet de schrijver de middenpositie, welke Suriname zowel geografisch als economisch inneemt, op treffende wijze duidelijk te maken. Dat hij, ondanks het feit dat de gebezigde methode der vergelijking afwijkt van die, welke door de auteurs die hem voorgingen werd gevolgd, tóch tot conclusies komt, die in vele opzichten met de conclusies der anderen overeenstemmen, is verheugend. Dit betekent immers, dat veel van de plannen, die de laatste jaren voor Suriname gemaakt zijn, mits ze niet los van elkaar, maar in synthetische samenhang worden uitgevoerd, óók vanuit dit brede, het gehele Caraïbische gebied omvattende gezichtspunt bezien, juist en uitvoerbaar zijn.

Ir Utermark vroeg zich in 1948 af, of de problemen van Paramaribo wel de voorkeur moeten genieten¹⁾. Dr Kruijer komt tot de conclusie, dat de problemen van de te-grote-stad Paramaribo ernstig zijn, maar dat deze inderdaad slechts via een omweg zullen zijn op te lossen en dat deze omweg moet gaan via een ontwikkeling van het platteland.

Gemakkelijk kan men het met de schrijver eens zijn, wanneer hij het probleem van deze te-grote-stad, van dit economisch ongezonde waterhoofd, in zijn boek, voor het ogenblik, centraal stelt. De veel te geringe omvang van de primaire productie in Suriname, de trek naar de stad van alle bevolkingsgroepen, niet alleen van blanken en negers maar ook van Javanen en Hindostanen, waardoor de agrarische beroepsgroepen nog verder verzwakken, de onverantwoorde groei van de dienstverleningsgroep in de stad (waarom wil men een Rechtsschool, terwijl een landbouw- of ambachtsschool van veel meer nut zou zijn?), het eenzijdige karakter van de op die ene pijler, de bauxietwinning, drijvende economie, al deze problemen worden scherp in het licht gezet.

Men kan een gevoel van jalouzie niet onderdrukken wanneer Dr Kruijer ons uiteenzet hoe voor Brits-Guyana de bauxietindustrie slechts een welkome aanvulling is en dat Suriname niet alleen op economisch gebied, maar ook cultureel en bestuurlijk steeds bij het Britse buurland een fase ten achter bleef. Juist door de grote tegenstelling met het buurland, waardoor de enorme problemen van Suriname nog duidelijker naar voren komen, kan men het wellicht niet altijd eens zijn met de optimistische toon, die door de conclusies van de schrijver heen klinkt.

De gedachten, die hij echter ontwikkelt omtrent een te volgen structurele politiek voor Suriname, een politiek waarin versteviging van het bestaansfundament der plattelandsbevolking nummer één moet zijn en waarin als essentieel onderdeel een niet alleen op landbouw steunende bewuste concentratie in de districten moet zijn opgenomen, deze gedachten maken het boek zeer belangwekkend.

Het boek van Dr Kruijer verscheen in een reeks²⁾, die niet de pretentie heeft een streng wetenschappelijk karakter te dragen, maar de verantwoorde wijze waarop de stof is behandeld, maakt het boek ook voor meer wetenschappelijk geïnteresseerden belangrijk. Wil men zich met Suriname's vele problemen vertrouwd maken, dan is dit *het aangewezen werk*.

Amsterdam.

A. H. PONFOORT.

¹⁾ Een „planbureau” voor Suriname?, door Ir W. L. Utermark in „E.-S.B.” van 8 December 1948.

²⁾ Terra-Bibliotheek, uitgeverij J. A. Boom & Zonen te Meppel.

AANTEKENING

Het Europese kolenvraagstuk

„Among the many commodity shortages which have befallen Europe since the war, the shortage of coal stands out as both the most serious and the most unnecessary”. Deze woorden vormen de eerste zin en tevens de kern van

een zojuist verschenen rapport van de „Research and Planning Division” van de E.C.E., waarin het Europese kolenvraagstuk wordt geanalyseerd, de gevoerde politiek met betrekking tot kolen wordt beoordeeld en maatregelen voor efficiënte ontwikkeling en economisch gebruik van energiebronnen worden aanbevolen.

De Europese economie is — in tegenstelling tot die van de Verenigde Staten — nóg altijd in hoofdzaak gebaseerd op het gebruik van steenkolen. Hoewel dit werelddeel over ruimschoots voldoende reserves beschikt en, met uitzondering van enkele jaren vóór en de jaren direct na de tweede wereldoorlog, van oudsher in de behoeften heeft kunnen voorzien door eigen productie, bieden de huidige plannen en vooruizichten in de belangrijkste kolenerproducerende landen weinig hoop, dat de programma's ter opvoering van de industriële productie zullen kunnen worden uitgevoerd zonder verhoogde invoer van kolen of olie van overzee. Volgens schattingen van dit rapport zou Europa in 1956, vooropgesteld, dat de productieplannen worden verwezenlijkt, 20 mln ton kolen meer moeten importeren dan in 1951, een hoeveelheid die, indien de Poolse leveranties uit zouden vallen, zou moeten worden verhoogd tot 30 mln ton. In het ergste geval zouden in 1956 meer dan 50 mln ton uit de Verenigde Staten moeten worden geïmporteerd.

De vraag rijst, of Europa zich een dergelijke verhoging van zijn importrekening kan veroorloven, vooral wanneer het merendeel hiervan zou moeten worden betaald in dollars, of dat het niet beter zou zijn de kloof tussen vraag en aanbod te overbruggen door krachtiger maatregelen te nemen teneinde zowel de productie te verhogen als op het gebruik te bezuinigen. Het rapport is van mening, dat dergelijke maatregelen binnen het bereik der Europese Regeringen liggen. Enerzijds zouden aanzienlijke besparingen in het gebruik kunnen worden bereikt, indien de regeringspolitiek ten aanzien van de energievoorziening behoorlijk werd gecoördineerd, anderzijds kan de productie in de belangrijkste landen ongetwijfeld worden opgevoerd, indien de leiding van de steenkolenproducerende sector er van overtuigd zou zijn, dat er een blijvende markt voor de verhoogde productie zou worden gevonden. Dit vertrouwen nu schijnt te ontbreken. Het bovengenoemde tekort is gebaseerd op de veronderstelling, dat West-Europa's bruto-nationaal product de komende vijf jaren met 25 pCt zou worden verhoogd. Nu is het mogelijk, dat apathie van de zijde van enkele Regeringen de werkelijke prestaties beneden de plannen zouden doen blijven en wel zodanig, dat Europa het niet alleen in 1956 maar ook in de nabije toekomst zonder Amerikaanse kolen zou kunnen stellen. „Would it not therefore be pointless to leap into the dark before there is stronger concrete evidence that more than lip-service is being paid to the target announced?”.

Er zijn, aldus het rapport, drie antwoorden op deze sceptische vraag:

1. indien onvoldoende steenkolen worden geproduceerd, dan zou de gestelde taak alleen maar kunnen worden vervuld ten koste van grote invoer van overzee, hetgeen de meeste, zo niet alle, voordelen van de hogere industriële productie te niet zou doen;
2. investeringen met het doel de productiecapaciteit van de mijnen op te voeren zullen altijd en bovenal indien de vraag onvoldoende is, lagere productiekosten mogelijk maken;
3. zelfs landen, die alleen maar meer kolen konden exporteren door minder productiefactoren aan te wenden voor andere exportindustrieën, zouden vermoedelijk hun ruilpositie en daardoor hun betalingsbalans verbeteren door steenkolen in plaats van minder essentiële goederen aan te bieden.

De na-oorlogse steenkolenproductie.

In het afgelopen jaar was de steenkolenproductie in Europa als geheel genomen hoger dan in enig voorafgaand jaar, met uitzondering van 1929. De productie is sedert 1946 met 40 pCt toegenomen. Eén derde van deze toename komt voor rekening van West-Duitsland, maar ook in de andere producerende landen mag van een aanzienlijke stijging worden gesproken. Zelfs in Groot-Brittannië, waar de productie minder van de oorlog heeft geleden dan op het continent, heeft zich gedurende de laatste vijf jaren een stijging voorgedaan van 17 pCt. Hoewel de jaarlijkse toename in Europa sedert de jaren direct na de oorlog is verminderd, beliep zij de afgelopen twee jaren gemiddeld nog meer dan $3\frac{1}{2}$ pCt.

Europese productie van harde steenkool¹⁾.

(in miljoenen tonnen)			
1913	578	1947	461
1920	452	1948	505
1925	522	1949	543
1929	607	1950	557
1937	580	1951	584

¹⁾ Exclusief U.S.S.R.

Het verslag behandelt vervolgens uitvoerig de ontwikkeling der productie in de belangrijkste steenkolenproducerende landen. In Engeland en West-Duitsland bevindt deze zich nog niet op vooroorlogs peil, hetgeen in het eerste land is toe te schrijven aan gebrek aan arbeidskrachten voor de mijnen en in laatstgenoemd land aan de geringe productiviteit.

In Frankrijk gaat de productie slechts langzaam vooruit; de grotere productie per ploeg wordt daar, evenals in Engeland, gedeeltelijk teniet gedaan door een daling van het aantal arbeiders in de mijnen. Terwijl in Engeland echter pogingen werden ondernomen om het aantal arbeiders op te voeren, werd in Frankrijk gedurende enige tijd willens en wetens de werkgelegenheid verminderd; in laatstgenoemd land werd naar verhoging der productiviteit gestreefd, niet om de productie te verhogen, maar voornamelijk om de kosten te verlagen. De aanvankelijk ambitieuze productieplannen werden aldaar herzien. Deze houding weerspiegelde, aldus het rapport, het feit, dat Frankrijk steeds een netto-importeur van steenkolen is geweest, welks grootste deel der productie niet gemakkelijk met die van Engeland en Duitsland kon concurreren. Naarmate in 1950 duidelijk werd, dat de voorraden te snel slonken en dat in perioden van schaarste niet op voldoende importkolen kon worden gerekend, wijzigde Frankrijk zijn steenkolenpolitiek.

De meest opmerkelijke ontwikkeling in de Belgische mijnen vormt het feit, dat, hoewel het aantal Belgische mijnwerkers $\frac{1}{8}$ à $\frac{1}{4}$ geringer is dan vóór de oorlog, dank zij de tewerkstelling van een groot aantal buitenlanders, het totaal aantal mijnwerkers groter is dan vóór de oorlog.

Aantal arbeiders in de Belgische mijnen¹⁾.

	(in duizenden)				
	Totaal	Waarvan Belgen		Totaal	Waarvan Belgen
1938	148	123	1948	177	100
1945	158	99	1949	163	101
1946	165	95	1950	153	97
1947	163	97	1951	157	90

¹⁾ Per ultimo December; in 1951 per ultimo September.

Investeringsprogramma's.

Ondanks de verkorting van de werkdag is de productie per ploeg in Europa tussen 1913 en 1937 gemiddeld met meer dan 1 pCt per jaar gestegen. Een groot deel dezer toename moet worden toegeschreven aan de geleidelijke mechanisering van alle werkzaamheden in de mijnen, doch de rol die de rationalisatie heeft gespeeld is eveneens belangrijk geweest. De invoering van mechanische houw- en transporteurs was vermoedelijk in hoofdzaak de

oorzaak van de toeneming der productie per ploeg in Engeland met 10 pCt tussen 1913 en 1936. Doordat de eigendom der Britse mijnen sterk verspreid is, was rationalisatie in dezelfde mate als in het Roergebied het geval was, in Engeland niet mogelijk.

De omvang van een investeringsprogramma alleen is derhalve een onvoldoende maatstaf voor de pogingen, die in een land worden ondernomen om de steenkolenproductie op te voeren. Niettemin schijnt een globale vergelijking tussen de investeringsprogramma's in de belangrijkste producerende landen gerechtvaardigd. De investeringsinspanning in Engeland schijnt, zoals onderstaande tabel doet zien, verhoudingsgewijs veel geringer te zijn dan in Frankrijk, een opmerkelijk feit, wanneer dit wordt vergeleken met het grote gebrek aan arbeidskrachten in Engeland.

Bruto-investeringen in harde steenkool producerende mijnen.

(in miljoenen dollars, uitgedrukt in de koopkracht van de dollar in 1950)

Land	1947	1948	1949	1950	1952 (plan)	Productie in 1951 (mln ton)
Ver. Koninkrijk	64	87	108	96	110	212
West-Duitsland	.	.	.	78	147	120
waarvan in krachtinstallaties	.	.	.	.	50	
Frankrijk	105	129	179	168	148	53
waarvan in krachtinstallaties	33	36	48	57	53	
België	12	21	20	17	32 ¹⁾	29
waarvan in krachtinstallaties	.	.	7	4	.	

¹⁾ Onderhevig aan verlaging, indien particulier kapitaal niet voldoende beschikbaar is.

In die gevallen, waar cijfers beschikbaar zijn betreffende de winstgevendheid der investeringen, blijkt dat de kosten van de extra steenkolen, die vermoedelijk worden geproduceerd — gerekend „at pithead prices” —, geringer zijn dan het huidige verschil tussen de kosten van uit Amerika geïmporteerde kolen en de lokale „pithead”-kosten. Zowel in Frankrijk als in West-Duitsland kan worden verwacht, dat de kosten van de investeringen in drie jaren zullen worden terugverdiend.

In een volgend nummer van dit blad zal worden ingegaan op de richtlijnen, die in het rapport worden gegeven ter besparing van brandstoffen.

De Belgische geld- en kapitaalmarkt in Januari 1952

De algemene toestand van de geldmarkt.

Het jaareinde brengt in ons land steeds een belangrijke spanning op de geldmarkt teweeg, niet alleen omdat dan grote betalingen moeten worden uitgevoerd, doch vooral omdat een zeer groot percentage hiervan nog steeds in chartaal geld of met behulp van postcheque-overschrijvingen wordt uitgevoerd. Bij het jaareinde constateert men dan ook telkenmale dat de bankdeposito's dalen, waardoor ook het bedrag van call-gelden, ter beschikking van de markt gesteld, terugloopt.

In de loop van de maand Januari groeiden de bankdeposito's terug aan, en werd de geldmarkt opnieuw ruimer, zonder dat er evenwel voldoende daggeld werd aangeboden om alle aangeboden accepten te financieren. Waarschijnlijk stegen de bankdeposito's einde Januari lichtjes boven hun niveau van November 1951, de laatste maand waarvoor tot hiertoe de globale staat der banken werd gepubliceerd.

De stijging werd in de hand gewerkt door het nog relatief belangrijk overschot op onze verrichtingen met de E.B.U.-

landen, alhoewel anderdeels de vooruitbetaling der belastingen op de bankdeposito's drukten.

De vervaldag einde Januari was opnieuw vrij zwaar: volgens de weekstaat van de Nationale Bank van 31 Januari namen de verdisconteringen op een week tijds met fr. 1.089 mln toe, terwijl de voorschotten op overheidsfondsen met fr. 526 mln verhoogden.

De stijging van de bankdeposito's, die van Augustus tot November 1951 ca fr. 3,7 mrd bereikte, is, zoals bekend, grotendeels toe te schrijven aan de batige betalingsbalans van België, en inzonderheid aan de belangrijke overschotten in de maandelijke compensaties van de E.B.U. Naarmate deze boni afnemen en de handelsbalans opnieuw deficitair zal worden, welke evolutie volgens de jongste cijfers van de buitenlandse handel aan de loop is, mag men er zich aan verwachten dat ook de bankdeposito's zullen teruglopen, alle andere omstandigheden onveranderd verondersteld.

Het huidige verloop van de buitenlandse handel wijst er daarenboven op, dat de specifieke Vlaamse uitvoer in volume afneemt, terwijl de export van de zware metaalnijverheid nog op peil blijft. Waarschijnlijk zal zulks niet nalaten een zekere differentiële beweging uit te lokken in het verloop van de bankdeposito's in het Vlaamse en het Waalse land.

Op de geldmarkt valt verder te signaleren, dat de Regering op 8 Februari haar goedkeuring heeft gehecht aan een voorstel tot verhoging van het kapitaal van het H.W.I., terwijl de staatsgarantie voor de obligaties van het Instituut van 8 tot 12 mrd frank wordt opgevoerd. Deze verruiming van de mogelijkheden van het H.W.I. zou in de eerste plaats moeten dienen om sommige militaire bestellingen te financieren en wordt verder in verband gebracht met orders van machines, materieel, enz., in voorbereiding van het oprichten van nieuwe nijverheden in de Vlaamse gewesten.

Kredietverlening van de banken aan de private economie (in miljoenen franken)

	Herdisconto van de banken bij de Nationale Bank en de parastatale instellingen	Portefeuille handelspapier van de Nationale Bank	Totale kredietverlening der private banken (accepten inbegrepen)
1945 Dec.	4.168	5.171	23.117
1949 Dec.	3.339	4.006	24.506
1950 Juni	3.696	4.082	26.582
Dec.	8.543	10.110	27.739
1951 Maart	8.781	10.567	29.592
Juni	7.707	9.511	29.921
Aug.	6.749	7.778	29.507
Sept.	5.368	6.131	30.337
Oct.	5.767	6.793	31.225
Nov.	6.050	7.199	32.614
1952 Jan.	—	7.581	—

Rond het einde van de maand Januari werd bekend gemaakt, dat de Nationale Maatschappij voor Krediet aan de Nijverheid een bedrag van fr. 500 mln zou ter beschikking stellen voor de financiering op half lange en lange termijn van de invoer van kapitaalgoederen uit de landen aangesloten bij de E.B.U. In plaats van tegen de gebruikelijke 6 pCt rentevoet, zouden deze kredieten tegen 3,50 of 4 pCt worden toegestaan; de Staat zal het rentverschil te zijnen laste nemen. Ook de Nationale Bank zal breder optreden voor de financiering van de invoer van productiegoederen uit de E.B.U.-landen en zal desgevallend haar visum verlenen voor accepten op 2 jaar getrokken ter financiering van deze importen.

De toestand van de banken.

De deposito's zijn onafgebroken gestegen sinds de maand Juli tot November vorig jaar; karakteristiek was wel, dat de percentsgewijze stijging van de termijndeposito's ruim dubbel zo groot was als van de zichtdeposito's.

Anderdeels blijft bij de banken de kredietaanvraag op

een zeer hoog peil, en men constateert dat de overschakeling van disconto en mobiliseerbare kredieten naar kaskredieten verder doorloopt. Zulks is zeer typisch voor de opstapeling van voorraden, die binnen de voor de acceptfinanciering voorziene termijnen niet konden worden verkocht. Dit verschijnsel is dus een gevolg van de vertraging in het zakenleven. De opnamen binnen de kredietopeningen blijven op een abnormaal hoog niveau.

Toestand van de Belgische banken

(in miljoenen franken)

	Einde 1950	Aug. 1951	Sept. 1951	Oct. 1951	Nov. 1951
Actief					
Kas, Nationale Bank, P.C.	2.853	2.098	2.105	2.275	2.205
Daggeld, banken, holdings ..	6.524	6.716	6.618	6.850	7.420
Kredieten aan private econ.	27.739	29.507	30.337	31.225	32.614
Handelsswissels	6.845	8.238	9.799	10.030	10.251
Prolongaties en voorschotten tegen effecten	764	735	685	675	718
Diverse debiteuren	13.996	14.170	13.863	13.964	14.267
Accepten	6.134	6.364	5.990	6.556	7.378
Kredieten aan de Overheid	34.856	36.475	37.884	39.431	39.230
Special papier	28.340	29.680	30.979	32.318	32.205
Genoteerde staatsfondsen	6.516	6.795	6.905	7.113	7.025
Vastgelegde middelen	1.215	1.243	1.249	1.253	1.265
Totaal actief	78.085	80.806	83.486	87.137	89.241
Portef. van de N.B. en de parast. instell. aan papier door banken geherdisconteerd	8.543	6.749	5.368	5.767	6.050
Passief					
Deposito's en crediteuren ..	53.571	54.439	56.724	58.330	58.171
Zicht	47.693	48.917	50.821	52.189	52.286
Op meer dan 30 dagen	5.878	5.522	5.903	6.141	5.885
Obligaties en kasbons	272	410	444	487	518
Eigen middelen	5.064	5.496	5.509	5.521	5.527

Als karakteristiek voor de belegging van hun gestegen volume werkmiddelen mag wel onderlijnd, dat sommige banken een groter bedrag handelsswissels zelf in portefeuille zijn gaan opnemen. Zoals hoger gesignaleerd is ook het bedrag der uitstaande kaskredieten verder toegenomen.

De toestand op de vrije goud- en deviezenmarkt.

In de loop van de maand Januari is de koers van het goud in staven licht gedaald, terwijl de noteringen van de gouden muntstukken kleine koersafwijkingen in uiteenlopende zin doormaakten.

Op de markt van de deviezen daarentegen liepen de noteringen van het pond sterling, de gulden en de Franse frank terug. Voor deze laatste munt was de baisse vrij belangrijk; zij leunde klaarblijkelijk aan bij de moeilijke financiële toestand in Frankrijk. De dollar en de Zwitserse frank daarentegen bleven vast.

Noteringen op de vrije goud- en deviezenmarkt

	Oct. 1951	Nov. 1951	Dec. 1951	Jan. 1952
Niet officiële markt				
Goud per gram	74,375	73,75	72,50	71,625
Gouden pond	675,125	670,—	657,50	662,50
Officiële biljettenmarkt				
Papieren pond	126,50	128,50	130,50	126,—
Franse frank (100)	12,90	12,55	12,82	12,175
Zwitserse frank	12,55	12,60	12,45	12,50
Papieren dollar	55,125	55,—	54,25	54,70
Gulden	12,90	13,20	13,20	13,125
Duitse mark	10,45	10,80	10,80	10,95

De obligatiemarkt.

In de loop van de maand Januari heeft de obligatiemarkt zich verder hersteld van de koersafbrokkelingen die in November vorig jaar werden veroorzaakt door het uitgeven van de jongste staatslening. De verbetering van de koersen was tijdens de voorbije maand het belangrijkste voor de Schatkistcertificaten 1948, 1944 tweede reeks en 1943. Doch ook in de sector van de langlopende staats-schuld nam de heropleving uitbreiding, en zulks vooral voor de Bevrijdingslening.

Bij de fondsen van steden en gemeenten, van parastatale

instellingen en van de Kolonie, was de koersverbetering over het algemeen kleiner.

Deze vaste tendentie van de obligatiemarkt is niet alleen toe te schrijven aan de vrij grote geldruimte ingevolge de kredietverleningen aan de E.B.U.; een factor van niet te onderschatten belang ligt waarschijnlijk in de aarzelende stemming van de aandelenmarkt, die herhaaldelijk een kortstondige doch scherpe drukking onderging. Blijkbaar grepen overschakelingen plaats van aandelen naar obligaties. Zulks mag ons evenwel niet uit het oog doen verliezen, dat ook de obligatiemarkt tijdens de eerstkomende maanden nog herhaaldelijk onder spanning zal komen te staan, vooral ingevolge de nieuwe emissies, die zowel van de zijde der parastatale instellingen als van de Staat mogen worden verwacht.

In de loop van de maand Januari schreef de N.M.K.N. een lening van één milliard frank uit, rente 4,50 pCt, uitgifteprijs 96 pCt en terugbetaalbaar in 10 jaarlijkse lotingen tegen een stijgende terugbetalingsprijs die uiteindelijk 105 pCt bereikt.

Ondertussen werd een 300 miljoen frank lening van de Stad Brussel aangekondigd, tegen 4,50 pCt rente, uitgifteprijs 96 pCt en terugbetaalbaar in 10 jaarlijkse trekkingen tegen een stijgende terugbetalingsprijs.

Rentestand op de obligatiemarkt ¹⁾

(in pCt per einde maand)

	Looptijd	Aug. 1948	Juni 1950	Dec. 1950	Dec. 1951	Jan. 1952
Staatsobligaties.....	langlopende	4,77	4,38	4,53	4,64	4,61
Schatkistcertificaten	7 à 8 j.	4,83	4,63	4,92	4,98	4,90
Kasbons steden	5 à 6 j.	5,07	4,49	4,66	5,30	5,26
Kasbons parastatale instellingen	ca 9 j.	—	—	—	5,25	5,24
Private instellingen	10 à 12 j.	6,06	5,43	5,69	5,90	5,88

¹⁾ Reële rendementen — rekening gehouden met agio en disagio tegenover terugbetalingsprijs.

De aandelenmarkt.

Begin van de maand Januari waren de aandelenkoersen relatief vast, doch deze tendentie moest tijdens het verder verloop van de maand de plaats ruimen voor een nieuwe afbrokkeling. Als kenschetsend mag worden genoemd, dat de aandelenmarkt de laatste weken herhaaldelijk een korte doch vrij scherpe drukking onderging. Alhoewel de e.k. dividenden hoogstwaarschijnlijk nog zeer goed zullen zijn, houdt de beurs blijkbaar rekening met een mogelijk scherpere teruggang van de conjunctuur, vooral in aansluiting met de flauwe tendentie van de grondstoffenprijzen en de terughoudendheid van de consumptie.

Koersverloop op de beurs te Brussel

(indices op basis 1936/38 = 100)

	31/1/52	28/12/51	28/9/51	29/12/50	Verskil in pCt 28/12/51 tot 31/1/52
Banken	189,6	175,4	160,2	131,6	+ 8,09
Holdings	164,5	165,8	137,1	122,7	— 0,79
Gas, Electr. trusts	136,0	129,6	119,9	91,5	+ 4,93
Gas en Electr. Mijen	241,1	230,1	220,7	171,1	+ 4,78
Metaalnijverheid	262,8	257,8	249,6	221,5	+ 1,93
Scheik. Prod.	224,3	215,2	195,9	147,5	+ 4,22
Steenkolenmijnen	220,6	228,5	231,3	165,0	— 3,46
Spiegelglas	80,4	88,2	86,9	82,0	— 8,85
Glas	98,2	98,2	110,3	112,2	—
Bouwnijverheid	194,2	188,4	175,8	164,8	+ 3,07
Textiel	235,4	222,5	226,8	222,1	+ 5,79
Koloniale	494,2	466,3	388,2	325,0	+ 5,98
Voeding	112,6	111,0	116,6	109,2	+ 1,44
Diverse	255,2	258,0	230,8	224,8	— 1,09
Brouwerijen	84,4	81,7	77,3	79,6	+ 3,79
Papier	348,2	362,0	315,0	257,8	— 3,82
Warenhuizen	351,0	348,1	335,3	377,1	+ 0,83
Gemiddelde	249,6	243,8	227,4	187,6	+ 2,37

Onder invloed van de lichte koersstijging en de sterke verlaging van enkele dividenden in de textielrubriek, liep

het gemiddeld netto rendement van 75 genoteerde ondernemingen terug van 3,81 pCt einde December 1951 tot 3,62 pCt op 31 Januari van dit jaar.

Brussel.

Dr L. DELMOTTE.

GELD- EN KAPITAALMARKT

De geldmarkt.

De Nederlandse deviezenvoorraad breekt bij zijn steeds voortgaande stijging het ene record na het andere. De banken, bij wie de tegenwaarde hiervan in geldvorm neerslaat, verkeren momenteel tussen Scylla en Charybdis. Het feit, dat er de komende maanden relatief weinig schatkistpapier vervalt, terwijl er dan — nl. wanneer de betalingsbalans i.v.m. seizoenfactoren omslaat — wellicht grote bedragen aan de banken zullen worden onttrokken, leidt tot ongenueghheid de thans binnenstromende middelen aanstands geheel in jaarspromessen te beleggen. De rentevergoeding aan cliënten, die het vorig jaar omhoog werd gebracht enerzijds, en de afnemng gedurende de laatste maanden van de rentewinst op debiteuren (zowel door daling van het uitstaand bedrag, als van de debetrente) anderzijds, maken echter het aanhouden van renteloze liquiditeiten uitermate ongewenst.

Uitbreiding van de uitzetting op call, een compromis hertussen, is thans bij gebrek aan voldoende geldnremers niet op grote schaal mogelijk. Gedurende de verslagweek werd er aan de geldgevers zelfs call teruggegeven i.v.m. de uitkering van gelden van het Rijk aan de gemeenten. De callgeldnotering bleef inmiddels op 1 pCt gehandhaafd.

De grote ruimte op de geldmarkt blijkt uit de volgende marktdisconto's: Maart 1 pCt; April $1\frac{1}{16}$ pCt; Mei $1\frac{1}{8}$ pCt; Juni $1\frac{3}{16}$ — $\frac{1}{4}$ pCt; Juli $1\frac{1}{4}$ pCt; Augustus $1\frac{5}{16}$ — $\frac{3}{8}$ pCt; September t/m December $1\frac{7}{16}$ pCt; Januari 1952 $1\frac{7}{16}$ — $\frac{1}{2}$ pCt.

De Kapitaalmarkt.

Het koersniveau op de aandelenmarkt vertoonde gedurende de verslagweek een niet onbelangrijke daling. De standvastigheid dergenen, die de afgelopen jaren uit vrees voor „de gulden” en inflatie aandelen kochten in de hoop daarmede de steen der wijzen in de vorm van een waardeavaste belegging te hebben gevonden, wordt thans wel zwaar op de proef gesteld. Het is niet verwonderlijk, dat sommigen hunner — waaronder ook institutionele beleggers — thans enigszins huiverig zijn geworden, wanneer zij het oog, behalve op de eigen koersverliezen, op de conjuncturele situatie in binnen- en buitenland richten. Niet iedereen voelt zich nu eenmaal voldoende gerustgesteld, wanneer hem wordt voorgehouden, dat op langer termijn de inflatoire krachten internationaal toch weer de overhand zouden krijgen en dat ook in ons land de Regering straks conjunctuurstimulerende d.i. inflatoire maatregelen zal nemen.

Op de obligatiemarkt werden de afgelopen week alle berichten — waaronder het mislukken van de premiekening Utrecht — overschaduwd door de aankondiging van de emissie van een drietal leningen van de Bank voor Nederlandsche Gemeenten onder de naam „Nationale Woningbouwleningen”, t.w. een spaarbrieflening, een normale $4\frac{1}{4}$ pCt lening en een lening van het type „Vlaardingen”, met maximum looptijden van resp. 22½, 25 en 22 jaar. De rentespaarbrieven, in coupures van f 25 en f 100, vormen een novum. Zij hebben geen coupons, doch zijn naar keuze van de belegger op bepaalde tijdstippen (beginnend met 1 October 1958) opvraagbaar; de geaccumuleerde samengestelde interest varieert hierbij van $3\frac{1}{2}$ tot $4\frac{1}{4}$ pCt. Vervroegde aflossing is aan de debi-

trice bij de rentespaarbrieven na 15 en na 19 jaar toegestaan, bij de 4 1/4 pCt lening van het 10e jaar af.

Basis voor deze leningen is een rentevoet van 4 1/4 pCt voor langlopende leningen, welk percentage i.v.m. de grote instelling, die de 4 1/2 pCt electriciteitsmissies ontmoetten, als „krenterig” is te betitelen. Hetzelfde zou echter gezegd kunnen worden van een afwijzende houding van diegenen, die over voldoende belegbare middelen beschikken, doch alleen op grond van de huns inziens 1/4 pCt te lage rentevergoeding niet zouden inschrijven.

Belangrijker dan deze strijd om 0,25 pCt is echter de vraag, of er buiten de institutionele beleggers voldoende middelen beschikbaar zullen worden gesteld om de in-tekening op deze emissies tot een groot succes te maken. Dit zou, i.v.m. de „uitloing” van de kleine en grote „kapitalisten” uit middel- en hoge inkomensklassen door inkomensnivellering en hoge progressieve belastingen een massale inschrijving op de rentespaarbrieven vereisen, uit lopende inkomens bijeengegaard. Hierdoor zou blijken, dat ook de lagere inkomensklassen naar vermogen wenselijk te dragen tot de financiering van de woningbouw, die te hunnen behoeve geschiedt.

Aand. indexcijfers.	15 Febr. 1952	22 Febr. 1952
Algemeen	139,9	136,9
Industrie	197,5	193,3
Scheepvaart	172,1	169,6
Banken 1951	121,1	117,5
Indon. aandelen	44,7	43,6

Aandelen.	15 Febr. 1952	22 Febr. 1952
A.K.U.	152	147 1/2
Philips	152	147 1/2
Unilever	179 1/2	177 1/2
H.A.L.	178	173
Amsterd. Rubber	88 1/2	81 3/4
H.V.A.	95 1/2	94
Kon. Petroleum	286 1/4	282

Staatsfondsen.	15 Febr. 1952	22 Febr. 1952
2 1/2 pCt N.W.S.	69%	69 5/16
3-3 1/2 pCt 1947	84	84
3 pCt Invest. cert.	89 3/8	89 15/16
3 1/2 pCt 1951	93 1/4	93
3 pCt Dollarlening	96	94

Diverse obligaties.	15 Febr. 1952	22 Febr. 1952
3 1/2 pCt Gem. R'dam 1937 VI ...	92 1/2	92 1/2
3 1/2 pCt Bataafsche Petr.	94 1/2	94 1/2
3 1/2 pCt Philips 1948	93 1/2	93 1/2
3 1/4 pCt Westl. Hyp. Bank	85 1/2	86 1/2

J. C. BREZET.

STATISTIEKEN

DE NEDERLANDSCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden guldens).

Data	Munt en muntmateriaal	Vorderingen en geldswaardige papieren, luidende in buitenlandse geldsoorten	Buitenlandse betaal-middelen	Vorderingen in guldens, voortvloeiende uit betalings-accorden	Voorschotten in rekening courant
21 Jan. '52	1.214.418	801.269	5.508	256.430	121.200
28 Jan. '52	1.214.016	848.176	6.278	271.417	120.339
4 Febr. '52	1.213.644	881.943	6.332	275.721	113.612
11 Febr. '52	1.213.778	958.009	7.033	278.999	112.122
18 Febr. '52	1.219.633	931.269	3.023	279.454	111.421
25 Febr. '52	1.218.237	1.000.254	3.584	287.700	113.181

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in rekening courant				
		Totaal	's Rijks Schatkist	's Rijks Schatkist bijzondere rekening	Saldi voortvloeiende uit betalings-accorden	Andere saldi van niet-inge-zetenen
21 Jan. '52	2.837.675	2.331.464	167.490	1.692.110	125.979	109.722
28 Jan. '52	2.866.874	2.364.080	142.414	1.730.294	129.116	111.406
4 Febr. '52	2.887.455	2.367.349	232.490	1.730.256	111.024	112.637
11 Febr. '52	2.843.074	2.338.693	194.387	1.730.256	121.144	112.702
18 Febr. '52	2.835.461	2.386.280	169.750	1.730.256	92.775	110.499
25 Febr. '52	2.866.261	2.457.677	240.033	1.778.306	91.176	110.980

DE JAVASCHE BANK.

(Voornaamste posten in duizenden rupiah's)

Data	Munt, muntmateriaal, goud en deviezen-certificaten	Vorderingen in vreemd courant betaalbaar	Deviezenfonds valutarekening	Disconto's en voorschotten op onderpand betaalbaar in eigen courant	Voorschotten aan de Regering v. d. Rep. der V.S.I.
16 Jan. '52	1.438.080	375.043	514.170	523.426	1.366.428
23 Jan. '52	1.438.080	394.564	544.188	491.068	1.366.060
30 Jan. '52	1.438.080	400.515	527.046	550.597	1.270.174
6 Febr. '52	1.438.080	405.286	1.564.168	527.009	1.440.114
13 Febr. '52	1.438.081	386.994	1.586.880	581.192	1.401.074

Data	Bankbiljetten in omloop	Deviezenfonds buitenlandse passiva	Rekening courant saldi		
			Van de Regering van de Rep. der V.S.I.	Bijzond. rekening inzake de E.C.A. hulp	Van anderen
16 Jan. '52	3.131.157	278.732	—	—	889.749
23 Jan. '52	3.128.826	228.069	—	—	885.543
30 Jan. '52	3.133.617	302.143	—	—	805.719
6 Febr. '52	3.133.815	930.274	—	—	878.405
13 Febr. '52	3.157.169	944.961	—	—	925.192

Muntbiljettencirculatie per 16 Jan. 1952 Rp. 340.510.489
 Muntbiljettencirculatie per 23 Jan. 1952 Rp. 338.783.297,50
 Muntbiljettencirculatie per 30 Jan. 1952 Rp. 337.932.915,50
 Muntbiljettencirculatie per 6 Febr. 1952 Rp. 335.961.748,50
 Muntbiljettencirculatie per 13 Febr. 1952 Rp. 337.226.009

WERKLOOSHEID EN WERKVERRUIMING IN NEDERLAND 1).

Maand	Geheel werklozen	Geheel wachtgelders	Geregistreerde D.U.W.-arbeiders 2)
31 Dec. 1950	80.904	2.156	31.800
31 Jan. 1951 3)	83.200	1.700	31.800
28 Febr. 1951	66.700	900	36.600
31 Mrt 1951	57.800	500	32.700
30 April 1951	53.400	200	28.000
31 Mei 1951	46.800	300	22.300
30 Juni 1951	43.200	400	17.700
31 Juli 1951	51.100	300	16.500
31 Aug. 1951	61.400	400	17.300
30 Sept. 1951	64.400	500	14.100
31 Oct. 1951	73.700	500	19.600
30 Nov. 1951	92.000	700	29.100
31 Dec. 1951	119.100	1.200	34.700

1) Bron: „Statistisch Bulletin C.B.S.”.

2) Incl. vorstwerklozen, zieken, arbeiders, die ongevallenuitkering ontvangen benevens een aantal personen, dat in het „vrije bedrijf” werk vond, zonder dat de arbeidsbureaux hiervan tijdig bericht ontvingen.

3) Van 31 Januari 1951 af zijn de cijfers afgerond op honderdtallen

OFFICIËLE WISSELKOERSEN VAN DE NEDERLANDSCHE BANK

Van 6 Februari 1952 af.

Plaats	Per	Schriftelijk en t.t.	
		Aankoop	Verkoop
Brussel	100 B.fr.	7,59	7,61
Frankfort a/Main	100 D.M.	90,39	90,57
Kopenhagen	100 D.Kr.	54,86	55,16
Lissabon	100 Escud.	13,15	13,28
Londen	1 £	10,63	10,65
Montreal (t.t.)	1 Can. \$	3,78 1/2	3,80 1/2
Montreal (luchtpost)	1 Can. \$	3,78	3,80
Montreal (zeepost)	1 Can. \$	3,77 1/2	3,80 1/2
New York (t.t.)	1 U.S. \$	3,79 1/2	3,80 1/2
New York (luchtpost)	1 U.S. \$	3,79	3,80 1/2
New York (zeepost)	1 U.S. \$	3,78 1/2	3,80 1/2
Oslo	100 N.Kr.	53,05	53,33
Parijs	100 Fr.fr.	1,084	1,088
Praag	100 Kz.	7,58	7,62
Stockholm	100 Z.Kr.	73,25	73,66
Zürich	100 Z.fr.	86,71	87,09

Abonneert U op de E.-S.B.

RECENTE ECONOMISCHE PUBLICATIES

Hoe werkt de fiscus?, door H. Weisfelt. Kluwer, Deventer 1952, 200 blz., f 5,50.

Economie in 16 bladzijden, Inleiding tot de analytische economie, door Prof. Dr Ir J. Goudriaan. J. H. de Bussy, 1952, 249 blz., f 15,—.

Mens en groep in het moderne bedrijf, door Dr D. Horinga. Van Gorcum 1951, 108 blz., f 5,25.

Inleiding tot het balanslezen, door W. J. de Langen, Hoogleraar belastingrecht te Amsterdam. Samsom 1952, 88 blz., f 4,50.

Yearbook of labour statistics 1949—50. Uitgave van het International Labour Office, 11e editie, Genève 1951, 431 blz., \$ 5, £ 1 10s. Presents a summary of the principal statistics relating to labour — population, employment, unemployment, hours of work, wages, cost of living, family budgets, social security, industrial injuries, industrial disputes, migration — in some sixty countries in all parts of the world.

Economic systems, door G. N. Halm. A comparative analysis. New-York 1951, 438 blz., f 20,25.

Poverty and the welfare state, door B. Seebohm Rowntree en G. R. Lavers. Longmans, Green & Co 1952, 112 blz., f 5,25.

Principles of political economy, door T. R. Malthus. Blackwell 1951, 446 blz., f 23,60.

The Malthusian controversy, door K. Smith. Routledge 1952, 359 blz., f 18,90.

This unsuccessful age, door W. Eucken. The pains of economic progress. Hodge 1952, 96 blz., f 6,70.

Survey of social science, door M. B. Smith. Houghton, 3rd ed. 1951, 765 blz., f 22,50.

Social movements, An introduction to political sociology, door R. Heberle. A study of general sociological theory of social and political movements using political developments in the U.S. and in Europe in modern times as illustrations. Appleton-Century-Crofts 1951, 491 blz., f 18,—.

Unionism, wage trends and income distribution 1914—1947, door H. M. Levinson. Michigan Business Studies, vol. X no 4, 1951, 122 blz., f 9,50.

Antecedents of the International Labour Organisation, door J. W. Fallows. Oxford 1951, 344 blz., f 15,75.

An economic approach to anti-trust problems, door C. E. Griffin. American Enterprise Association 1951, 93 blz., f 4,75.

The United States in international banking, door S. Stern. The role played by the U.S. banking activities in foreign countries from the beginning of World War I through World War II with an explanation of the politics that were developed to fit wartime and other special conditions in different countries. Columbia Univ. Press 1951, 619 blz., f 23,60.

Taxation and the American economy. An economic, legal and administrative analysis, door W. H. Anderson. Prentice Hall 1951, 619 blz., f 35,20.

Full employment objectives, in relation to the problem of European co-operation, publ. by the Secretariat-General of the Council of Europe, Strasbourg 1951, 68 blz., f 1,75.

The economics of the international patent system, door E. T. Penrose. An economic interpretation of the International Patent Convention and an economic analysis of the international patent system. Hopkins 1951, 262 blz., f 18,—.

Direct placements of corporate securities, door E. Raymond Corey. Harvard Univ. Press 1951, 233 blz., f 15,75.

Dictionary of marketing terms. United States Usage, Basel 1952, 102 blz., f 12,35.

The Economic Almanac 1951—1952. A handbook of useful facts about business, labor and government in the United States and other areas. National Industrial Conference Board, New York 1951, 675 blz., f 22,50.

Systems analysis for effective administration, door N. N. Barish. A practical encyclopedia covering design, evaluation, selling, installing of systems, preparing systems, reports and procedures. Funk & Wagnalls, New York 1951, 316 blz., f 22,50.

Budgetary control, door Rautenstrauch en Villers. Funk & Wagnalls 1950, f 22,50.

Hospital accounting, door F. L. Martin. Physicians Record Co 1951, 230 blz., f 21,35.

The art of administration, door O. Fead. McGraw-Hill 1951, 223 blz., f 16,85.

Wholesaling, principles and practice, door F. N. Beckman en N. H. Engle. Ronald Press 1951, 762 blz., f 26,40.

Incentive management. A new approach to human relationship in industry and business, door J. F. Lincoln. Lincoln Electric Co 1951, 280 blz., f 4,75.

Soviet attitudes towards authority, door M. Mead. McGraw-Hill 1951, 160 blz., f 18,—.

Chile, an outline of its geography, economics and politics, door G. H. Butland. Royal Institute of International Affairs 1952, 136 blz., f 8,35.

Turkey: economic and commercial conditions in Turkey. Philosophical Lib. New York 1951, 204 blz., f 21,35.

Die Arbeitslosenversicherung als Mittel der Konjunkturpolitik und Vollbeschäftigung, door R. J. Willeke. Pflaum 1951, 88 blz., f 5,30.

Allgemeine Grundzüge des Industriebetriebes, door H. Funke und H. Blohm. Girardet 1952, f 6,20.

Die Lagerbuchhaltung. Leitfaden für die Organisation der Lagerkontrolle, Lager- und Betriebsbuchhaltung, door E. Fein. Verlag Organisator 1951, 116 blz., f 11,35.

DE WESTER BOEKHANDEL

Algemene Binnen- en Buitenlandse Boekhandel

Nieuwe Binneueweg 331
Telefoon 32076

ROTTERDAM
Postgiro 18961

GESPECIALISEERD OP ECONOMISCH GEBIED

Begin Mei verschijnt een geheel bijgewerkte nieuwe druk van

Fruin's Nederlandse Wetboeken

Laat u nu reeds noteren! Prijs f 36,—.

WAT ZEGT DE WET?

Een rechtskundige Encyclopaedie voor iedereen, door Mr. J. G. VAN DER KOOGH,

ingeleid door Mr. G. BELZER, Docent aan de N. E. H. te Rotterdam.

Omvang ruim 500 pag. Prijs bij intekening f 21.50.

Een uitvoerig prospectus zullen wij op aanvraag gaarne toezenden.

beschikbare krachten

LEIDENDE POSITIE GEZOCHT

door Nederl., 38 jaar, thans leider v. belangrijk bedr. in het buitenland. Admin. en bedrijfsorgan. uitst. onderlegd, acte M.O. Boekh., veelz. erv. op comm., financ. en organis. gebied in binnen- en buitenland. Bercisd, goede talenkennis, uitst. ref. en getuigschr. Op korte termijn beschikbaar. Br. onder no. ESB 9-8, Bur. v. d. bl., Postbus 42, Schiedam.

vacatures

Secretariat of the International Rubber Study Group, Brettenham House, Strand, London W.C. 2, requires

SENIOR STATISTICIAN OR ASSISTANT STATISTICIAN

depending on circumstances.

University degree or equivalent in Statistics or in Economics (with Statistics) or in any other main subject (with Statistics). Knowledge English, French essential. Salary Senior Statistician £ 1,000 to £ 1,500. Assistant Statistician £ 600 upwards. Starting salaries for both posts depending on qualifications, experience, etc. Applications by letter stating qualifications, references, age, married or single, etc. Final date 20th March, 1952.

De N.V. Koninklijke Nederlandsche Zoutindustrie te Hengelo (O.) roept op sollicitanten voor het vervullen van de functie van

Technisch Directeur (bij voorkeur scheikundige)

Sollicitaties uitsluitend schriftelijk te richten aan de secretaris van de Raad van Commissarissen, Alexanderstraat 7, te 's-Gravenhage.

Het Sociaal Fonds Bouwnijverheid
te Amsterdam, Spuistraat 288,
vraagt voor zo spoedig mogelijk

een bekwaam ARCHIVARIS- DOCUMENTALIST

Sollicitanten dienen over ruime vak-kennis te beschikken en moeten in staat zijn zelfstandig het archief te leiden.

Eigenhandig geschreven sollicitaties te richten onder M-159.920, BOLREK, Kon. plein 1, A'dam.

De Geldersch-Overijsselsche Bond van Coöperatieve Zuivelfabrieken (G.O.Z.) te Zutphen, vraagt

een ambtenaar

voor

de controle van de administratie der aangesloten fabrieken

In aanmerking komen zij, die in het bezit zijn van een diploma Middelbare Zuivelschool, S.P.D., acte M.O. Boekhouden of M.O. Handelswetenschappen en bedrijfseconomische belangstelling hebben.

Sollicitaties te richten tot het Secretariaat van de Bond, Nieuwstad 69, Zutphen.

Abonneert U op

DE ECONOMIST

Maandblad onder redactie van Prof. P. Hen-nipman, Prof. P. B. Kreukniet, Prof. H. W. Lambers, Th. Ligthart, Prof. J. Tinbergen, Prof. G. M. Verrijn Stuart, Prof. F. de Vries, Prof. J. Zijlstra.

Abonnementsprijs f 22.50; fr. p. post f 23.60; voor studenten f 19.—; franco per post f 20.10

Abonnementen worden aangenomen door de boekhandel en door de uitgevers

DE ERVEN F. BOHN TE HAARLEM

ECONOMISCH- STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

Adres voor Nederland: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.)
Telefoon Redactie en Administratie 38040. Giro 8408.
Bankiers: R. Mees en Zoonen, Rotterdam

Redactie-adres voor België: Seminarie voor Gespecialiseerde Economie
14, Universiteitstraat, Gent.

Abonnementen: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).

Abonnementsprijs, franco per post, voor Nederland en de Uniegebieden en Overzeese Rijksdelen (per zeepost) f 26.—, overige landen f 28.— per jaar
Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar.

Aangetekende stukken, in Nederland aan het Bijkantoor, Westzeedijk, Rotterdam (W.).

ADVERTENTIES.

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Telefoon 69300, toestel 6). Advertentie-tarief f 0,43 per mm. Contract-tarieven op aanvraag. Rubrieken „Vacatures” en „Beschikbare krachten” f 0,60 per mm (dubbele kolom). De administratie behoudt zich het recht voor om advertenties zonder opgaf van redenen te weigeren.

Losse nummers 75 cents.